

שבעת ימים קודם יום הכיפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פלהדרין
(מסכת יומא א, א)

למה נקראת שמה "לשכת פלהדרין"? נאמר בגמרא (יומא ח, ב) שהוא על שם "פקידי המלך", ש"פלהדרין" בארמית זה פקידים, ולמה פקידים? כיוון שבזמן בית שני שמשו כהנים גדולים שאינם ראויים, והיו מסתלקים מידי שנה בשנה, וכל שנה היה כהן גדול חדש, ודרכם של פקדי המלך שהיו מתחלפים מידי שנה בשנה, לכך נקראת שמה פלהדרין.

בספר ציוני תורה כתב: יש להבין, מה היה הצורך לקבוע שמה של הלשכה על שם פרט זה?

יתכן שרצו לעורר בזה את ההנהגה, כשבא להתכונן לעבודת היום של יום הקדוש, שיתן אל ליבו שעלול הוא להישאר כפקיד המתחלף מידי שנה בשנה, ואם אינו ראוי לכך אולי יפרוש בעבור זה, לכן, תיכף כשהגיע לבית המקדש הודיעו לו שעתה הולך הוא לשהות שבוע ב"לשכת פלהדרין" – לשכת הפקידים המתחלפים מידי שנה.

[יש לציין דבר פלא ש"פלהדרין" עולה בגימטריה כמניין "סנהדרין"]

(ציוני תורה)

אין התשובה ולא יום הכיפורים מכפרין אלא על עבירות שבין אדם למקום כגון מי שאכל דבר איסור וכו' וכיוצא בהן. אבל עבירות שבין אדם לחבירו כגון החובל את חבירו וכו' או גזול וכו' אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו אע"פ שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולשאול ממנו שימחול לו (רמב"ם הל' תשובה ב, ט)

יש לעיין בלשון הרמב"ם, מה שכתב פעמיים שיש לבקש מחילה, שמתחילה כתב "וירצהו", ולאחמ"כ כתב שוב "צריך לרצותו ולשאול ממנו שימחול לו".

ביאר בזה בשו"ת "דברי יציב" (או"ח ב, סימן רנח), שכמו שמצינו בתשובה על עבירות שבין אדם למקום שיש ג' תנאים: עזיבת החטא, חרטה וקבלה לעתיד. כך ב"בין אדם לחבירו", צריך את ג' התנאים, עזיבת החטא, חרטה וקבלה לעתיד, וזה מה שכתב הרמב"ם "שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו" היינו: "עזיבת החטא", ומה שכתב "וירצהו" היינו: "קבלה לעתיד", ומה שכתב "ולשאול ממנו שימחול לו" היינו: "חרטה".

(דברי יציב)

וענייתם את נפשותיכם

מקשים העולם, מדוע נקרא עינוי מאכילה ושתיה "עינוי נפש", הלא זהו עינוי של הגוף, ואילו הנפש אינה מתענה בזה.

קושיא מעין זו הקשו לגבי תלונת בני ישראל על המן: "ועתה נפשינו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו", וגם כאן לכאורה אינו מובן מדוע אמרו "נפשינו יבשה", והלא הם דברו על עניין האכילה שהגוף הוא זה שנהנה ממנו?

ומתריצים בשם הרב מטשיבין זצ"ל, שהרי על המן בירכו רק ברכה אחת – "המוציא לחם מן השמים" לפני אכילתו, וברכת המזון לאחריו, אך ברכות בורא פרי העץ, אדמה ושהכל, בורא נפשות ואשר יצר – לא יכלו לברך, ממילא גם הנפש היתה יבשה.

הוא הדין לגבי יום כיפור. זהו היום היחיד בשנה שבו כמעט בלתי אפשרי לברך מאה ברכות, ולכן יש בו גם עינוי הנפש.

ובנותן טעם להביא כאן את מה ששאלתי פעם את הגר"ח קנייבסקי (שליט"א) [צוק"ל] על דברי הגמרא (יומא ד, ב) שעוד לפני שדיבר ה' עם משה במעמד הר סיני, הוצרך משה להמתין בתוך הענן ששה ימים, כדי למקרה אכילה ושתיה שבתוך מיעו. ושאלתי להגר"ח, מדוע הוצרך למרק אכילה ושתיה שבמעיו, הלא אכל רק מן, והמן נבלע באיברים?

וענה הגר"ח, שמשנה רבינו כנראה קנה אוכל מהגויים בסביבה, כמו שכתוב על בני ישראל שעשו כך. ועל זה שאלתי: אם למשה רבינו היתה אפשרות לאכול מן שהוא לחם רוחני שמלאכי השרת ניזונים ממנו, כיצד הלך לקנות מהגויים אוכל? וענה הגר"ח שמשנה רבינו רצה להרויח את הברכות

ראיתי בספר הנותן אמרי שפר לרבי ישעיה נפתלי בן הרה"ק רבי דוד'ל דינובער נכדו של הבני יששכר, ע"פ מש"כ בבית אהרן בשמו של הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז זי"ע שכל האכילות שאוכלים בעיוה"כ הוא תיקון לכל האכילות של כל השנה. וכן אי' במדבר קדש להשר שלום מבעלזא זי"ע, שזה מתקן על כל האכילות והשתיות שלא היו כראוי.

וביאר שם איך הוא סדר התיקון, שהרי לשון הגמ' הוא 'וענייתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב, וכי בתשיעי מתענין והלא אין מתענין אלא בעשירי, אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי'. והפירוש הפשוט ככתוב בספר החינוך, כיון שאנו מתענין בעשירי, רצה הקב"ה שיהיה לנו כח להתענות, וצוה לאכול בעיוה"כ.

אמנם מחשבה זאת כל ישראל מגדול ועד קטן מכוונים לכוונה זאת שיהיה לנו כח להתענות ביוה"כ, לעמוד בביהמ"ד כל היום. וכל כוס שאנו שותים הוא כי רצון ה' הוא שיהיה לנו כח להתענות. וכל ישראל מכוונים על כונה זאת.

והנה האכילה והשתיה של כל השנה מלבד עבודת בירור הניצה"ק והעלאת המדות שיש באכילה ושתיה, לקרב חלקי הקדושה שיש בניצה"ק שבמאכלים, הרי בשו"ע סי' רל"א כתוב בפשטות 'בכל דרך דעה' שבכל עת שהוא אוכל ושותה יכוון כדי שיהיה לו כח ללמוד ולהתפלל ולעבוד את ה'. והוא מלבד העלאת ניצוצי אהבה. וכשאדם מכוון לאכול ולשתות שיהיה לו כח לעבודת הבורא, אינה פיגול, שהרי קיים מש"כ בשו"ע, ולאחר מכן הוא מתפלל בזה הכח, והנה בולקע נתהפכה לנקדישך.

אך מכיון שלא קיימנו דברי השו"ע כל השנה, הנה בא יום אחד שכל ישראל מכוונים כונה זאת, הרי שהוא ממש תיקון שלם לכל אכילתנו במשך כל השנה שלא זכינו לכוון שיהיה לנו כח לעבודת הבורא, וזהו שלימות התיקון, בדבר שקלקלת, בו אתה מתקן.

ופעם אחת בשנה יש מצות עשה דאורייתא לקיים מצות סי' רל"א, ובכתבים כתוב שיש לאכול כמו שני ימים, וכתבו הספה"ק איך אפשר לאכול כמו שני ימים, אנה יכנס כל המאכלים האלה? אלא שמספר הסעודות שאין אוכלים ביוה"כ, הרי סדר הפשוט הוא לאכול בוקר וערב, בעיוה"כ אוכלים בבוקר, ובמקום סעודת הערב מקדימים לאכול בסעודת המפסקת, כמ"ש בגמ' פאה שהעני נכנס לאכול פתו מקודם, וכן סעודת לילה דיוה"כ הרי אנו אוכלים במוצאי יוה"כ, ונשאר לנו סעודה אחת שהחסרנו והוא סעודת הבוקר דיוה"כ.

והנה ארז"ל שצריך אדם לאכול שני שליש מכדי מלואו, והיה לנו לאכול ב' שלישים בסעודת הבוקר וב' שלישים בסעודת המפסקת, ובזאת אנו משלימים את סעודת הבוקר דיוה"כ ע"י שנאכל סעודה מלאה בעיוה"כ אחת בבוקר ואחת בסעודת המפסקת, והרי השלמנו עוד ב' שלישים, ונמצא שלא החסרנו כלום. ואכילה זאת היא כלי להאור של יוה"כ.

נחזור לדברי הנותן אמרי שפר, אם היה כתוב בתורה 'ואכלתם בתשיעי', לא היינו שומעים את התיקון על קיום סי' רל"א, לכן כתוב בתורה באופן כזה שיבין האדם שהוא אוכל כדי שיהיה לו כח להתענות, וזש"כ 'וענייתם', שתאכלו כדי שתתענו, לא כמו גוי שאוכל סתם, אלא יש עבודת ה' באכילתו, יהודי אין אכילתו מפורשת, אלא כתוב בה לשון וענייתם, שהיא הכונה הפשוטה שאוכל כדי שיוכל להתענות, וזה יהיה נחשב לו כמתענה. ובזה מתקן מה שלא קיים כל השנה מש"כ בסי' רל"א, ובזה עבד את ה' באכילה ושתיה דעיוה"כ, ונחשב לו ממש שהתענה, כיון שאכל רק כדי שיוכל להתענות. וזהו הנהגתנו כל השנה, אלא כל השנה אין בזה מצות עשה מפורש, משא"כ בעיוה"כ, מתקנים כל כוס קפה שבמשך השנה שלא כווננו כראוי, כי עתה בכל אופן יש לכל אחד חלק ונחלה בכוונה זאת. ועי"ז יתעלו כל האכילות ושתיות דכל השנה,

(הגרמ"י רייזמן – ח' תשרי ע"ז)

שיברך על אותם מאכלים, שכן על ה"מן" היה מברך המוציא וברכת הוז. וכשקנה מהגויים הרויח ברכת "מזונות" העץ' 'האדמה' 'בורא נפשות' 'יאשר יצר'.

שטן ביומא דכיפורי לית רשותא לאיסטוני (מסכת יומא כ, א)

בעל אמרי השכל מפרש בדרך צחות את המאמר "שטן ביומא דכיפורי לית רשות לאיסטוני", על פי מה שאנו רואים אצל בעלי לשה"ר, הלומדים פרטי הלכות לשה"ר, וכולם יודעים אותם שאינם מדברים לשה"ר, ובכל זאת בבוא איש לשאול אותם על איש אחד מה טיבו, יענו בפי תמים "מה אעשה, אסור לדבר לשה"ר..." ודיו להכות במענה הזאת את האדם הנשאל עליו חרם, כי מובן של המשיב הוא שיש ויש מה לדבר, אמנם אסור לדבר לשה"ר, כי זולת זאת היה עונה אינני מכיר אותו, כן גם השטן בבואו ביוה"כ לפני הבו"ת אומר "לית לי רשות לאיסטוני" ולולא זאת הייתי מספר מהחדשות שראיתי היום בנהרדעא אבל מה אעשה פי סגור היום... וממילא עושה גם ביו"כ עבודתו ומשטין ברמז.

(לקוטי בטר לקוטי)

אשמנו בגדנו גזלנו

בספר "לקוטי יהודה" מביא בשם ה"שפת אמת" שהטעם לכן תיקנו את סדר ה"אשמנו" בסדר של א' ב', הוא משום שלולא זאת לא היינו יכולים לגמור מלמנות...

כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישרון

בעל תשובה התמרמר והתאונן בפני הרה"ק רבי ישראל מרוזין זצ"ל על שהרבה לפשוע ולמרוד נגד השם יתברך, וגם אחרי ששב בתשובה חזר לפעמים על העבירות, כיצד - הוא דואג - תקובל עוד תשובתו? הרגיעו הצדיק בדברי תפילה יום הכיפורים, וכה אמר: הברכה האמצעית שבשמונה עשרה מסתיימת כך "כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישרון בכל דור ודור", לכאורה לפי דקדוק הלשון היה ראוי לומר כי אתה סולח לישראל ומוחל לשבטי ישרון?

אלא, שרצו מתקני התפילה לחזקנו ולעודדנו שסליחתו ומחילתו של הקדוש ברוך הוא אינו ענין חד פעמי, כי אם שדרכו לסלוח ולמחול כל אימת שיחזור יהודי בתשובה, ומצינו בגמרא בבא מציעא (דף ל"ג) שדרשו על הפסוק "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו עזוב תעזוב עמו" (שמות כג ה) "רובץ ולא רבצן" (כלומר, החיוב של עזוב תעזוב עמו, הוא רק בחמור שבמקרה רובץ כעת, אבל אם דרכו של חמור זה הוא לרבוץ תדיר, אין חיוב לעזוב עימו). נמצאנו למדים מכאן שכשיש ו' בסוף התיבה משמעותה היא שזה דבר שנמשך תמיד.

לפי זה, אומרים אנו בדקדוק רב: "כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישרון בכל דור ודור" כי ה' יתברך אומנתו לסלוח ולמחול שוב ושוב.

(חיים שיש בהם)

על חטא שחטאנו לפניך בבלי דעת

היצר הרע קרוי "מלך זקן וכסיל" (קהלת ד, יג). ואמרו במדרש "למה קורא אותו 'מלך'? שהכל שומעין לו. ולמה קורא אותו 'זקן'? שהוא מזדווג לו מילדותו ועד זקנותו. ולמה קורא אותו 'כסיל'? שהוא מלמד לאדם דרך רעה".

ואינו מובן: אמנם מדרך לדרך רעה, אבל בכזו חכמה, בעורמה כה רבה, בתחכום עצום ורב. ואיך מכנים אותו בשם "כסיל"?

והתשובה: כשקוראים לאדם: "מלך אנגליה", פירושו שהוא מלך על אנגליה. וכשאומרים: "מלך ספרד", מלך הוא על ספרד. וכשקוראים ליצר הרע "מלך כסיל", הרי הוא מלך על כסילים. כי מי כסיל כשומע לקולו ומאבד עצמו משני עולמות!

(והגדת)

שש ועירה דם הפר בדם השעיר (עבודת כהן גדול)

כתב בספה"ק **יוחי יוסף** (פר' שמיני) "ונראה לפרש בס"ד, עפ"י מה ששמעתי משמיה דאדמו"ר הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע שאמר לפרש מאמר הפייטן בסדר העבודה דיוה"כ שש ועירה דם הפר לתוך המזרק שבו דם השעיר וכו' דאינו מובן לכאורה מה ענין שש דקאמר בעבודה זו דייקא? ופי' מרן זי"ע דהכה"ג עשה לעצמו חשבון הנפש, איך כפרת כל ישראל תלוי בו, והוא בעצמו הרגיש בנפשו שעדיין לא תיקן את אשר עליו לתקן, ואיך יזכה שעבודתו תהי' מקובלת. ומאוד הי' לבו נשבר בקרבו ע"ז, עד שמצא לו התחזקות שיכלול תשובתו בתוך תשובת הרבים, ובזכותא דרבים גם תשובתו ועבודתו הנוגע לתיקון נפשו תתקבל.

והנה הפר הי' בא בשביל כפרת כה"ג וביתו, והשעיר בשביל כפרת כל ישראל, וציותה תורה לערב דם הפר ודם השעיר לרמז דהכה"ג צריך לכלול ולאחד תשובת עצמו עם תשובת כלל ישראל, וזה נתן להכה"ג חיזוק ושמחה, והיינו דאמר הפייטן דבהגיע לעבודה זו שש שמצא לעצמו

התחזקות ושש ע"ז כשעירב דם הפר המורה על תשובתו עם דם השעיר המורה על תשובת כלל ישראל, עכתי"ק".

בספר "סימן טוב" הביא: בתקופה הראשונה אחרי הסתלקות כ"ק מרן אדמו"ר מהרי"ד מבעלזא זי"ע היה לבו של ממלא מקומו כ"ק מרן מהר"א זי"ע שבור מאוד בקרבו, ופעם אחת לפני כניסתו לביהמ"ד, התבטא מרן זי"ע ואמר, שאצל הכהן גדול בעבודה של יוה"כ"פ נאמר "שש ועירה דם הפר בדם השעיר", שאפילו שדם הפר היה הרבה יותר מדם השעיר, נחשב שהזה משניהם, כי הדם המועט של השעיר לא מתבטל, ומכאן למדו חז"ל (חולין צח, ב) ש"מין במינו אינו בטל".

והנה, הכהן גדול היה נבחר בדעתו מה שהוא נבחר מכל ישראל לעשות העבודה ביום הקדוש, למרות שישנם כאלו שהם במדרגה יותר גדולה ממנו, אבל היות שמעבודת יוה"כ"פ נלמד ש"מין במינו לא בטל", נחה דעתו, שאע"פ שיש גדולים וחשובים ממנו אבל לא נתבטל מהם. לכן "שש ועירה" הכהן גדול, דהיינו ששמח ונתנחם בזה.

הפטרת יונה

הטעם שקוראים ביום כיפור הפטרת יונה, כתב בספר "עטרת משה", שבזה אנו מעוררים מליצה טובה עלינו, שכן כשהיה יונה בים, והיתה הסערה הגדולה, בקשו המלחים לידע בשל מי הסער הגדול הזה, וגם אחרי שנודע להם בשל מי הוא, כפי שעלה בגורל וכפי שהודה יונה בעצמו, עדיין התאמצו מאוד להצילו, כדכתיב "ויחתרו האנשים להשיב אל היבשה ולא יכלו וגו'" ויקראו אל ד' ויאמרו אנא ד' אל נאבדה בנפש האיש הזה", וגם אמרו "ואל תתן עלינו דם נקי". והרי כבר ידעו שרק בשבילו הם כמעט טובעים, אע"פ כ קראוהו "דם נקי", ומזה יוצא ביום הדין המלצה כלפי מעלה שכמה שרק חטאו והדין נתונה להיחרץ, כמה שמשמייים ירחמו אלף אלפי פעמים יותר מאותם מלחים גויים ופשוטי עם.

עוד מוסיף, כמה מוסר עלינו ללמוד מפרשה זו איך לחוס ולדון כל אחד לכף זכות, גם אחרי שמשערים דברי חובה עליו, ואפי' אם יוצא לו על ידי חבירו סכנת נפשות ממש, עדיין לדון לכף זכות. (עטרת משה, יום כיפור)

פתח לנו שער בעת נעילת שער כי פנה יום.

בתפילת נעילה מזכירים תפילה ובקשה זו, ואף מוסיפים וחוזרים בקיצור על כל הפזמונים והסליחות של כל הימים שעברו.

ביאר בספר **עטרת משה**: הטעם שחוזרים על הפזמונים, מובא בספרים שזה כמו שחוזרין על עניינו של שטר בשיטה אחרונה, טרם החיתום.

והוסיף עוד לבאר, עפ"י המובא בספר "כנסת ישראל", בשם הגאון הצדיק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע, שפעם בא איליו אחד מאנשי שלומו, שהיו לו כמה וכמה עניינים וספיקות שרצה להעלותם לפני רבו, וכאשר ניגש אל רבו, נשכחו ממנו כל העניינים עליהם רצה לשוחח, וחזר לביתו. לאחמ"כ נזכר שוב, כי היו אלו דברים מאוד חשובים לו, וחזר אל רבו. והנה כשנכנס אל הרבי, שוב נשכחו ממנו כל העניינים, כך כמה פעמים, שכשחזר לביתו נזכר וכאשר שב אל רבו שכח. עד שפנה אל הרבי ושאלו מה הפשט בזה, ולמה שוכח הכל כשבא לשאול.

ענה לו, שמצינו אצל הכהן גדול כשהיה נכנס לקודש הקדשים היה מתפלל רק ביציאתו תפילה קצרה, ולכאורה זה דבר פלא שאחרי כל ההכנות לקדושת יום הכיפורים, וכבר זכה להיכנס לפני ולפנים הפעם היחידה בשנה שלא יתפלל אלא ביציאתו? ומה מתפלל? תפילה קצרה? ראוי היה שישפוך שם תחינתו ותפילתו על צרכי בני ישראל המרובים?

אלא, העניין הוא, שכאשר הגיע הכהן למקום שיש בו כזאת השראת אור השכינה עצומה ונשגבה, נשכח ממנו כל עניני גשמיות מהעולם השפל הזה. ורק ביציאתו משם כשהתחיל להיפרד מהקדושה, נזכר מעט מצרכי עם בני ישראל, והיה מתפלל תפילה קצרה, כיוון שגם אז היה בעיניו כטפל כל ענייני הגשמיות. וכך הוא כשבאים אל הצדיק ששוכחים כל דבר גשמי. ובזה רמזו "ובהגיע וגו' לבא אל המלך לא בקשה דבר. עד כאן מספר "כנסת ישראל".

עפ"י זה מבאר בעל עטרת משה, שבמשך היום הקדוש אינו יכול לפצות פה ולבקש על צרכיו הגשמיים מחמת עוצם קדושת היום, ורק לעת הנעילה כשכבר פנה יום מתעורר ומקיץ מגודל האור והאהבה ששגה בה כל היום, ואז כמו הכהן גדול, מתפלל תפילה קצרה, במעט מילים המחזיקים את המרובה. וזה כוונת אומרו: "היום יפנה וכו' נבואה שעריך" שרק כעת בא עם בקשותיו אחרי שפנה יום.

(עטרת משה, יום כיפור)

מאוצרות המגידים

יום כיפור של החפץ חיים זו ההפטרה שקוראים ביום כיפור - באים ללמד אותנו שהצום זה לא העיקר, העיקר זה תיקון המידות 'זתפק לרעב נפשך ונפש

נענה תשובתי, נספר כמה סיפורים איך היה נראה יום כיפור אצל גדולי ישראל – **דער היליגער חפץ חיים** בליל יום כיפור בראדן התפילה כבר הסתיימה וכולם כבר הלכו לישון, עדיין נשארו כמה מנורות דולקות והכהן הגדול מאחזי החפץ חיים נשאר על מקומו יושב על התורה ועל העבודה, פתאום החפץ חיים שם לב שבקצה של הבית מדרש יושב יהודי בודד וגלמוד הוא קם ועזב את כל התורה והעבודה שהוא היה עסוק בהם והתיישב ליד אותו יהודי, הוא הניח את היד על הכתף שלו והתחיל לשוחח איתו, הוא לא דיבר איתו לא על יום כיפור, לא על תשובה, ולא על אימת הדין, הוא ישב איתו שעות וסיפר לו על החיים שלו, על הבחורות שלו, על העניות ושאר הקשיים שהוא עבר, הוא ידע מה עיקר העבודה ביום כיפור, יותר חשוב מצומות וידידים זה **ותפס לרעב נפשך** זה היום כיפור של החפץ חיים.

שר התורה הטשבינער רב שכל התורה כולה היתה פרוסה לפניו כשמלה, בליל יום כיפור אחרי מעריב הוא עבר על יד שטיבל של יוצאי פולין ושמע משם קולות של ניגונים, הוא הסתכל וראה שיושבים שם ניצולי שואה אנשים שבורים ומרוסקים שנשארו אחד מעיר ושנים ממשפחה, הם איבדו את כל המשפחה, הורים אחים ואחיות, אשה וילדים, בודדים וגלמודים בעולם ששתו במשך שש שנים את כוס התרעלה עד תומה, ואותם יהודים התיישבו אחרי מעריב לזיץ ושרו ניגונים ומאשרים שהיו שרים בבית אבא בעיירה בפולין, זה מה שעשה להם טוב בנשמה ההתרפקות והגעגועים לעולם שהיה להם לפני החורבן, הטשבינער רב בכבודו ובעצמו התיישב על יד השולחן והתחיל לשיי איתם ביחד, אחרי כמה דקות עבר במקום אברך בשם **ר' שלמה זלמן אויערבך** הוא שמע את הניגונים ונכנס לראות והוא קופא על מקומו, הוא רואה את שר התורה יושב בליל יום כיפור בזיץ ושר מאשרים, במוצאי יום כיפור הוא נכנס לטשבינער רב ושאל: ילמדינו רבינו, בשלמא אותם יהודים הם שבורים ורצוצים וזה מה שיחזק אותם, אבל בשביל שר התורה זה לא בזבז זמן? לא חבל על כל רגע בפרט בליל יום כיפור? **אמר לו הטשבינער רב**: התכנית המקורית שלי היתה לשבת בליל יום כיפור וללמוד את כל מסכתא יומא מכריכה לכריכה, עברתי בשטיבל וראיתי את היהודים השבורים האלו וידעתי שאם יהודי במעמד שלי ישב איתם ביחד זה יתן להם עידוד ונחמה, אמרתי לעצמי: טשבינער רב, מה יעשה יותר נחת רוח לפני הבורא עולם בליל יום כיפור? שתלמד את כל מסכתא יומא או שתחיה את הלבבות הנשברים של אותם יהודים? ודאי לחיות את הלב של אותם בנים של הקב"ה יותר חביב לפניו! לכן התיישבתי ושרתי איתם ביחד, **ר' שלמה זלמן** סיפר את הסיפור הזה בהתרגשות והיה מוסיף כששמעתי את התשובה הזו נחה דעתי, תמיד כשהייתי מדבר עם הטשבינער רב בלימוד הייתי יוצא עם חלישות הדעת נוראה, איך כל התורה כולה פרושה לפני ככה? אחרי הסיפור הזה הבנתי למה הוא זוכה לזה ואני לא, כשאדם דבק במידותיו של הקב"ה הסייעתא דשמיא שיש לו בלימוד היא בדרגה אחרת לגמרי, ומי שהכיר את **ר' שלמה זלמן** ידע שהוא היה גאון הדור במידות והמעשה הזה הפעים אותו יותר מהכל.

שמעתי מהגר' ישראל שפיצר סיפור שהוא אמר שהוא שמע את זה בכלי ראשון מבעל המעשה, אותו אדם כשהיה בחור צעיר נכנס ללמוד בישיבת פונבז' מיד בהקמת הישיבה, בחודש אלול הוא חלה בצהבת ושכב כל הזמן בחדר על מיטתו, באותם ימים לא היו טלפונים והוא בקושי היה בקשר עם המשפחה, הוא שכב בחדר לבד עצוב ומדוכדך, הגיע יום כיפור והוא שוכב עם עצמו בחדר בודד ונדא, פתאום נכנס לחדר מלאך בשם **יעקב אדלשטיין** שהיה משש הבחורים הראשונים שהגיעו לישיבה וכל היום כיפור **ר' יעקב** ישב לידו בחדר והתפלל את כל התפילות ביחידות איתי ביחד, זה היה הדרגה של **ר' יעקב** כשהוא היה בחור, והבנים של **ר' יעקב** סיפרו לי שהם שאלו אותו והוא אמר שהסיפור נכון, סיפרתי את הסיפור בחיי **ר' יעקב** ברבים ולא הזכרתי את שמו וניגש אלי אדם ואמר לי אני בטוח שזה היה **ר' יעקב**! שאלתי אותו מאיפוא אתה יודע? והוא אמר שהוא מכיר אותו היום והוא לא השתנה כלום. **רבותי!** כל המלאכים היוצאים מהתשר"ת תר"ת תש"ת, אני מבטיח לכם שהמלאכים היוצאים מ'להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים' הם לא פחות מהמלאכים היוצאים מהשופר, הרב וואזנר שאל פעם את **ר' יעקב** מאיפוא יש לו כח של ברכה, **ר' יעקב** התחמק ואמר שאם יכתבו את הברכות של התקיימו ימלאו כמה וכמה כרכים, אבל הרב וואזנר לא הרפה ושאל שוב מהיכן הכח שלך? **אמר לו ר' יעקב**: אני לא יודע בוודאות אבל אולי אולי בגלל שאני כל יום משקיע שעות על גבי שעות בלהקשיב לאנשים שבורים ורצוצים שפורקים את הלב מכל הצרות שיש להם, הנהגה כזו היא הנהגה של הקב"ה ואולי מידה כנגד מידה זכיתי שהקב"ה אומר: הוא מקשיב לבנים שלי אני יקשיב גם לו לפעמים.

החזון איש הקדוש ליבם של ישראל התגוררו בשכינותו זוג ניצולי שואה שבורים ונדכאים, הם היו מגיעים כסדר לבית של החזון איש והוא היה יושב ומקשיב להם במשך שעות על גבי שעות, הוא לא עשה באותו זמן חשבונות של ביטול תורה כמה קטעים של חזון איש הוא יכול לכתוב.... אחרי כמה שבועות החזון איש אומר לאותו יהודי: אי אפשר כל הזמן לחשוב על העבר צריך להתחיל לבנות את העתיד, הוא ייעץ לו לפתוח חנות למוצרי תפירה וזה

יכניס להם טעם וסיפוק בחיים, הדלת שלי תמיד פתוחה לעזור לך, אותו יהודי היה נכנס לחזון איש תמידים כסדר ומתייעץ איתו על מחט וסדקית מה ואיפוא לקנות, והחזון איש מבין ומאזין מבטי ומקשיב ועונה לו על כל פרט ופרט, ופעם אחת חיכו בתור הרבה אנשים להיכנס לחזון איש אבל הוא ישב עם אותו זוג במשך יותר מחצי שעה ונתן לכולם לחכות בסבלנות בחוץ, שאלו אחר כך את החזון איש: הרי זה טירחא דציבורא? אמר להם החזון איש: כל הציבור הזה מחוייבים גם כן בלהחיות רוח שפלים, הם אנשים מרוסקים וכולנו חייבים לחזק אותם, הגיע ליל יום כיפור ואותו יהודי בא להתפלל אצל החזון איש, החזון איש רואה אותו ניגש אליו ושואל בחמימות: **ר' יעקב**, איך הולך העסקים? אותו יהודי לא הבין מה הולך כאן, הוא היה יהודי הונגרי ירא שמים והוא רואה שגדול הדור החזון איש בליל יום כיפור מדבר איתו על עסקים, כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו' אנחנו נמצאים עכשיו לפני ה' מי חושב בכלל על ביזנעס? והוא שאל את החזון איש: האם זה מה שהרבי' חושב ומתעסק ביום כיפור? אמר לו החזון איש ארבע מילים 'בשבילך לא, בשבילי כן! אצלך זה ביזנעס ודאי שזה לא שייך ליום כיפור, אבל אצלי זה נידון של 'להחיות רוח שפלים ולב נדכאים' זה היום כיפור של החזון איש, של החפץ חיים, של הטשבינער רב, דומים לשכינה.

מי 'מסודר' ביום כיפור **אנשים חושבים** שהם מסודרים ביום כיפור, יש להם מנין ישיבתי, מקום ליד השליח ציבור, הסטנדר שלו מלא מון לון **ר' שמשון פינקוס** מצד ימין של המחזור ושפתי חיים מצד שמאל ועבודת התפילה על גביהם, הוא בטוח שככה הוא מסודר ליום כיפור אבל המידות שלו נשארות אותו דבר, עיקר העבודה חסר מהספר, וצריך לדעת שעיקר תיקון המידות מתחיל בבית, **ר' חיים ויטאל כותב דבר נורא** – מי שיש לו פרויקטים של חסד וכל העולם עומד עליו אבל אין לזה השפעה על הנהגה שלו בבית עם האשה והילדים, כשהוא יגיע לשמים שום דבר לא שווה כלום.

הדרכה רוחנית לצום קל יש **כאלו** שמ 11:00 בבוקר מתחילים לפזול לכיוון השעון ולחשבן כמה שעות נשאר עד הכוס קפה של מוצאי יום כיפור, זריזים מקדימים מ 10:00 והמקדימים יותר מתחילים ב 9:00, ואמנם אין בזה שום איסור לא מן התורה ולא מדברי קבלה אפשר לשבת כל היום כיפור ולעשות חשבונות של שעות דקות ושניות, אבל לא צריך להיות טיפוס! כתוב בפסוק **כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם** מה הפירוש 'ביום הזה'? לפי פשוטו של מקרא פירושו התאריך של יום כיפור מכפר, אבל חז"ל הקדושים דורשים 'ביום' על ידי היום, עיצומו של יום מכפר, היום הקדוש הזה הוא עשרים וארבע שעות של מקוה טהרה, במשך עשרים וארבע שעות שכל שעה מורכבת משישים דקות וכל דקה משישים שניות אנחנו טובלים במקוה טהרה שנקרא **'עיצומו של יום'** אין לתאר את המעלה בזה.

איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו ואני רוצה לעשות לכם חשבון פשוט – המצוה הזו היא מהותו של יום וכמו שיש מעלה למצוות שמקיימים בשבת כך יש מעלה למצוה שמקיימים ביום כיפור, והמהות של צום זה מצוה שיש בה עינוי וצער, חז"ל הקדושים מלמדים אותנו 'טוב אחת בצער ממאה שלא בצער' וככל שהצום יותר קשה המצוה יותר חביבה, בארחות צדיקים כתוב שהעושה מצוה בשמחה יש לו שכר אלף ידות יותר ממי שהמצוה עליו למשאו, ואני שואל אתכם: האם לא כדאי לשבת ביום כיפור ולחשוב כל שניה ביום הזה אני טובל במקוה טהרה, כל חולשה וכאב ראש שמרגישים בצום זה קרבן שאנחנו מקריבים לקב"ה ויפה אחת בצער, אתה הרי ממילא צם אם תעשה את זה בשמחה זה יהיה שווה פי אלף, לא חבל? כתוב שמי שמבעט ביום כיפור לא זוכה לכפרה של יום כיפור, וודאי שלצד הקדושה ככל שיותר מעריכים את היום כיפור, ככל ששמחים עם כל רגע ורגע כל זוכים יותר לטהרה של יום כיפור, ובדוק ומנסה שזה גם ענין שהצום יהיה יותר קל, להרגיש בכל רגע את חסד ה' שאנחנו טובלים לפני ה' במקוה טהרה ובכך הטהרה הרבה יותר גדולה. (הגר"א דיסקין)

"אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין, מי מטהר אתכם - אביכם שבשמים, שנאמר (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם ואומר (ירמיהו יז) מקוה ישראל ה' מה מקוה מטהר את הטמאים - אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל" (יומא דף פ"ה במשנה).

תפילת הכלה שעלתה לשמי שמים עם דמעותיה

רבי שלום שבדרון / מתוך וועד לתלמידים מיישיבת חברון

"אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין, מי מטהר אתכם - אביכם שבשמים, וכו' מה מקוה מטהר את הטמאים - אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל"

יש להבין מדוע רבי עקיבא כופל את הלשונות ברישא של המשנה ובסיפא של המשנה: **"לפני מי אתם מטהרים"** ושוב **"ומי מטהר אתכם"**, גם בפסוקים מביא רבי עקיבא ב' פסוקים "וזרקתי עליכם מים טהורים" ופסוק נוסף "מקוה ישראל ה'".

ידוע שישנם שני סוגי טומאות של בני אדם, וב' סוגי טהרה להם.

האחד, טמא שנטמא ממנו. וטומאתו שבעה ימים, ויש להזות עליו אפר פרה (שלישי ושביעי) אח"כ הוא מוסיף לטבול במקוהו ונטהר.

ישנה טומאה קלה יותר, הנטמא בשרץ, שטומאתו רק יום אחד, ואינו זקוק להזאה מהכהן. הוא טוב במקוה ונטהר.

רבי עקיבא מתחיל ואומר: "אשריכם!", אשריכם, "לפני מי אתם מטהרים" אלו האנשים הגדולים המטהרים את עצמם, האנשים המסוגלים להיטהר בכוחותיהם. כי במשך ימות השנה אולי חטאו חטא קטן, ומיהרו וטיהרו את עצמם, רצים למקוה של הנפשות, ומטהרים את עצמם: "אתם מיטהרים".

אבל יש אנשים השקועים בטומאה עמוקה יותר מטומאת מת (רשעים בחייהם קריים מתים) הללו הטמאים כטומאת שבעה, צריך להזות עליהם מאפר פרה. וידוע כי האדם שמזים עליו אינו עושה מאומה למען טהרתו, אלא רק עומד והכהן מזה עליו, היינו: "ומי מטהר אתכם" - הקב"ה מטהר אותנו.

ועל שתי הטומאות הללו מביא רבי עקיבא שני פסוקים.

הנה מגיעים עשרת ימי תשובה, שבהם הקב"ה מכניס התעוררות בלבבות, ושומעים בלב את הקול הקורא: "עזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישב אל ה' - וירחמהו, ואל אלוֹקֵינוּ כי ירבה לסלוח". הוא זורק עלינו התעוררות אפילו על אלו שאין להם כח להתעורר לבד "וזרקתי עליכם מים טהורים" וכאשר ה' מעורר אותנו, רבים מגיעים אל הדרגה היותר גבוהה של טהרה, להיות מסוג האנשים שנותר עליהם רק טומאת שרץ ויש להם אפשרות לטהר את עצמם על ידי כניסה למקוה מים. הם נכנסים למקוה של הקב"ה ומיטהרים "ואומר מקוה ישראל ה' מה המקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל".

אשריכם ישראל!

אך אסור לנו לשכוח, כי מה שתלוי בנו, בטבילת מקוה, מאוד יש להזהר, היינו, שלא יהיה בבחינת "טובל ושרץ בידו" אלא לזרוק את החטא, כמו כן, להיכנס בתוך המים, שלא ייצא אבר אחד החוצה, ואז הכפרה והטהרה רבה. ואז יתקיים לפני ה' תטהרו.

כוחה של תפילה ישרה

נסיים בסיפור שסיפר רבי יעקב קמיניצקי זצ"ל מגדולי אמריקה, אודות כוחה של תפילה ומעשים, אִיגִיוֹלִדִיגֶע מעשה.

בעיר סובאלק התגורר אדם רב גדול מגאוני הזמן שחיבר ספר: "שאלות תשובות עמודי אור". בכל 'תשובה' הלכתית בספרו הוא מסיים בחתימת שמו בתוספת: "העלוב".

(הנצי"ב מולאזין היה חותם "נפתלי צבי - העמוס בעבודה", וגאון זה חתם "העלוב"), מה הבסיס לחתימה תמוהה זו?

על כך סיפר רבי יעקב קמיניצקי.

סבו של רבה של סובאלק, היה גביר ונגיד נכבד. הוא התפרנס ממכרז מכירות גדול של הימים ההם, בו בקרו רבים ונכבדים שרכשו את סחורתם. גם הגבירים הגויים נכנסו בשערי מרכז המכירות. הפריצים של העיירות מסביב ביקרו הרבה בחנות. וילך האיש הלך וגדול, עשירותו היתה לשם דבר. והקנאה בעקבותיה...

כאשר הקנאה אוכלת את הלב, החלו לדבר סרה על בתו של הגביר... היא, הבת, עסקה גם כן במכירת סחורות בחנות של אביה. ובעלי לשון הרע ומוציאי שם רע אמרו: "הפריצים הרי מסתובבים שם כל כך הרבה ובוודאי יש לה קשר איתם", לשון הרע, מי שלא יודע, הוא לפעמים כאש בנעורת, נורא ואיום, התוצאה הייתה: כל שידוך שהציעו לה, צד הבחור התעניין בעיירה ומיד שמע את הרינונים עליה, ואין שידוכים.

השנים חלפו. שנה שנתיים, - חמש שנים. הבת כבר בגרה והכאב גדל. האב היה אערליכער איד וידע כי בת ישראל אין לה לשבת גלמודה, וכדאי לה שידוך פשוט ולא לשבת בדד. הוא התאמץ להשיג לה לפחות שידוך פשוט. אך גם שידוך כזה היה קשה למצוא לה... מי יהיו להתחתן עם בת ישראל לא כשירה.

בסופו של דבר הוא מצא בחור שנאות להנשא עם בתו - "אהרון דער שמייסער" (=אהרון המצלף) בחור שמגיל שנה שנתיים הסתובב ללא מסגרת, ללמוד לא ידע, וברבות הימים השכיר את עצמו לבעלי העגלות של העיר - להכות את הסוסים, מאי משמע? כאשר העגלון מתעיף, התיישב הוא להחליף אותו ולהצלף את הסוס. אתם כבר מבינים איך הוא היה נראה. למעשה, אחד מבעלי העגלות בעיר היה אפוסטרופוס עליו. וכאשר הגביר אבי המדוברת הציע את בתו באוויזי העגלון, הוא לא הביע את הסכמתו על אתר, רק לאחר שבוע נתן את הסכמתו.

נו, ברוך ה', הם באו בברית האירוסין.

הימים חלפו, יום הנישואין הגיע.

בת הגביר עם אהרון דער שמייסער. עלבון. התאספו בחצר בית הכנסת לעריכת חופה וקידושין כאשר שמחה ועלבון משמשים בערבוביא.

רגעים ספורים לפני שהחתן בא לכסות את פני הכלה. נעמדה הכלה על רגליה ובמעמד כל האורחות שהצטופו באולם, דיברה לפני מי שאמר והיה העולם - הקרוב "לכל אשר יקראוהו באמת":

"רבונו של עולם אתה יודע כי אני בת ישראל כשירה, ונקייה מכל רבב. אתה יודע! לכן בזכות זאת, אני מבקשת ממך, שתתן לי ילדים כשרים ונקיים מכל רבב". והדמעות עלו עד לב השמים.

מאותו זיווג נולדו לה ארבעה ילדים. שארבעתם היו מגדולי הדור ממש, אחד מהם הסובאלקער רב: הגאון בעל "עמודי אור" זצוק"ל.

ומכאן רמז לחתימתו בכל תשובותיו "העלוב". בזכות העלבון שליוה את אמו, הוא ואחיו זכו למה שזכו.

הנה כח תפילה.

"ואמרו חז"ל "אשרי מי שחושדין בו ואין בו".

ה' יעזרנו שלא נזדקק חלילה לביזיונות, בשביל להצליח מחמתם. ונזכה לתשובה שלימה ולגאולה שלימה לנו ולכל כלל ישראל במהרה בימינו.

(להגיד)



ויאמר אליהם שאוני והטילנו אל הים וישתק הים מעליכם כי יודע אני כי בשלי הסער הגדול הזה עליכם (יונה א, יב)

רבי שלום שבדרון זצ"ל

נאמר שלוש התבוננויות אודות יום הכיפורים.

רבי חיים קנייבסקי (שליט"א) [זצוק"ל] כותב, כי כאשר שב מהלווייתו של רבי אליהו דושניצר זצ"ל מפתח תקוה, אמר לו החזון איש - "הנך שב מהלווייתו של אחד מל"ו צדיקים שבדור".

והוא, הרב דושניצר זצ"ל היה המשגיח שלנו בישיבת לומז'א בפתח תקוה. הייתי אז צעיר אולי בן ארבע עשרה, אינני זוכר את כל דברי העמקות שדיבר איתנו באותו וועד, לפני יום כיפור, אבל מה שאני זוכר אומר לכם.

באותה שעה לא האמנתי שהוא - הצדיק הזה, מספר לנו כזה סיפור, שגרים חיוך לבחורים צעירים כמותנו, וכה אמר:

אתם נודעים בוודאי, מה הם הרגעים של לפני כניסת יום הכיפורים - "כל נדרי, ותפילה זכה שלפניה" - מי לא מתעורר. אבל החסידים, מעריכים ומחשיבים מאוד את העניין של שמחה (ואני אומר שוב שאינני זוכר את כל ההסברים, הייתי צעיר, רק זכורני כי התפעלתי שהוא מדבר איתנו כך) כולם כבר מתעטפים בטליתות ואחרים כבר הולכים עם מחזורים לבית הכנסת, והנה קבוצה של שלושה ארבעה חסידים הולכים לכיוון אחר, - להספיק עוד טבילה במקוה לפני יום הקדוש, והולכים בשמחה.

כאשר חזרו מהמקוה הם חלפו ליד שער של בית כנסת (של הליטאים). הציע אחד מהם לחביריו - "האם אתם רוצים לראות דבר מעניין, בואו אחרי".

הם נכנסו לבית הכנסת של המתנגדים, הלכו אחריו. הוא ניגש לאחד היושבים קרוב לפתח, יהודי שהיה עטוף בטלית מעל ראשו ואמר תפילה זכה לפני כל נדרי. החסיד הנועז הזה הגביה מעט את הטלית מעל ראשו של היושב, הכניס את ראשו שלו מעט פנימה והוציא למולו את הלשון שלו...

ה"צדיק" הזה הזה מרוב כעסו סטר לו על לחיו - נתן לו צווי פעצ' = שתי סתירות...

הסתובב החסיד אל חביריו ואמר להם: נו, תפילה זכה בדמעות על העיניים... ע"כ הסיפור, אינני זוכר בדיוק את מוסר השכל שאמר לנו.

מורי ורבותי. קורה שיושבים ואומרים תפילה זכה "הריני מוחל" ולפתע בא מישהו ומבזה את חבירו צועק לו: "זה המקום שלי! לך מפה! וכדומה, זה משפיל וזה כועס וסוטר שניהם אומרים "הריני מוחל" הריני מוחל וסולח".

מסעודה המפסקת עד מוצאי היום

יהודי באשר הוא, מתקדש ומיטהר לקראת היום הקדוש "לפני ב' תטהרו" אחרי שמסיימים סעודה המפסקת מברכים ברכת המזון (אני נזכר כיצד הרבי שלי אכל סעודה המפסקת. נכנסתי לביתו. הרבנית הגישה לו מרק. הוא אכל ועיניו נוטפות דמעות קדושות, לתוך המרק, טיף אחר טיף, וכך אכל: דמעות עם מרק... לא מרק עם דמעות, כ"כ בכה).

מתעטפים בטלית לובשים קיטל כמו מלאכים, כל נדרי ומעריב שמע ישראל ה' אלוֹקֵינוּ - ברוך שם כבוד, בקול רם כמלאכים. אחרי מעריב פרקי שירה ואומרים תהילים יש הנעורים כל הלילה.

שחרית, קריאת התורה מוסף, מנחה, מקיימים את כל חמשה העינויים הכתובים בתורה, מי יש לו זמן בכלל לדברים בטלים ביום הכיפורים - קודש מכבוא ועד צאתו. - מצוה ועוד מצוה.

מתחילים נעילה ומגיעים עד "פתח לנו שער בעת נעילת שער" מסיימים "אבינו מלכינו" שמע ישראל, שבע פעמים - ה' הוא האלוֹקִים, תקיעה גדולה, מסתכלים על השעון - אפשר להתחיל מעריב:

"והוא רחום יכפר עוון" מעריב, מגיעים "שמע ישראל ה' אלוֹקֵינוּ ה' אחד" ו"ברוך שם..." **בשקט. בלחש.** שא... שא...

נשאלת השאלה: בתחילת יום כיפור אמרו בקול ועכשיו לאחר יום ארוך וקדוש, עדיין לא טעמו כלום, עדיין עטופים בטלית, לאחר יממה שלימה כמו מלאכים והנה אומרים "ברוך שם" בלחש?!

תשמעו תירוצי.

חזונית זצ"ל היה חסיד והוא אמר בשם הבעש"ט הקדוש את המימרא הזאת "מחשבה דאדם היא אדם" וכי מה הוא האדם – רגליים? אולי ידיים? גם בהמה יש לה ידיים ורגליים, אם כן מה הוא האדם? הנשמה, והוא חושב עם הנשמה. אם כן "מחשבה דאדם הוא אדם": היכן שמחשבתו נתונה זה הוא. על פי זה חיך ותרץ גם את השאלה הנ"ל:

בערב יום כיפו המחשבה נתונה למצוות היום הבא: אוכלים כדי לצום, שותים כדי לצום, כל המח עוסק ב"לפני ה' תטהרו" כמלאכים, לכן, אומרים ברוך שם כבוד – בקול רם. אבל במוצאי יום הכיפורים כאשר מתחיל מעריב, מה המחשבה אומרת? "עוד מעט כבר אפשר לשנות קפה" וליד הקפה? יהיה לי עוגה, עוגת קרם... אם כן המלאך נעלם – ברוך שם כבוד מלכותו – בלחש. כי המחשבה היא אכן הבוחן למצבו האמיתי של האדם. יש כאלו שגם כאשר בוכים 'ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד" או "פתח לנו שער בעת נעילת שער" חושבים רק על גשמיות: פתח לנו שער – פרנסה, ותן לנו שער – אוי פרנסה, חנונו וענונו – שיהיה לנו הרבה כסף. פרנסה! אשתי שבה פעם מהכותל וסיפרה כי אשה אחת הכתה על אבני הכותל בחזקה, בקולות קריאה: "אוי רבוננו של עולם, פרנסה! רבוננו של עולם – תן פרנסה!".

נכון מבקשים על פרנסה, אבל שהקאפ (שהראש) לא יהיה רק בפרנסה, וכי מלאך זקוק לפרנסה?! עכשיו, ביום כיפור הרי אתה מלאך, נכון?...

עוד רגע אחד של יום כיפור

הרבי שלי נפטר בתחילת חודש חשוון.

ביום הכיפורים האחרון לחייו הוא צם כל היום, בסוף היום היה כמובן חלוש, ירד לביתו, וביקש שעשרה בחורים יתפללו איתו מעריב מיד בזמן המותר (ולא להמשיך בתפילה כמו בישיבה) הוא ירד ואחריו עשרה תלמידים. אני לא הייתי שם. אבל העידו לי.

נותרו דקות ספורות עד מעריב. הוא ישב ליד השולחן וחשב מה שחשב. והבחין כי הבחורים משוחחים ביניהם על סתם. הוא הגביה את ראשו החלוש ואמר להם:

נאמר ביונה, כי הנביא אמר לנוסעי הספינה "בשלי הסער הזה, שאוני והטילוני אל הים" לשם מה הוא ביקש "שאוני" וכי הם לא ישאו אותו, בוודאי, כי אם הוא שוכב בירכת הספינה, א"כ צריכים לשאתו לסיפון, יגביהו אותו ויטילוהו לים? התשובה היא:

"שאוני והטילוני" – תגביהו אותי מעל הסיפון, אל תשליכו אותי ישר לים אלא קודם הגביהו – "שאוני" מדוע? כדי להרוויח (להוכיח לעצמו ולאחרים מה הוא) עוד רגע של חיים, אל תזרקו אותי סתם כך כי אז יהיה לי עוד רגע של חיים...

בכך המשגיח שלנו רמז לבחורים להעריך עוד רגע של יום הכיפורים שהוא רגע גדול. (והם הזדעזעו אז ממשמעות נוספת של דבריו... על עוד רגע של חיים שלו באחרית ימיו).

רגע נוסף של יום כיפור – הוא רגע של נוסף של חיים. פתח לנו שער בעת נעילת שער – עוד רגע נוסף.

ברוך ה', ה' יעזורנו עוד ועוד, להתחזק ולעלות בתורה ובמידות טובות, שנה טובה וכל טוב וגאולה שלימה אמן.

(להגיד)

מחרת יום הכיפורים

כתב הארץ צבי מקוז'קולוב על מה שאמרו חז"ל שיש חביבות יתרה לתורה של תינוקות של בית רבן שיש להם הבל פה שאין בו חטא, נלע"ד שיתרה מזאת הוא הלימוד תורה שיש בין יוה"כ לסוכות, כי אין בנו חטא מאחר שזכינו לכפרת יוה"כ, וחביבה יתרה נודעת לנו שאנו מצווים ועושים, שלא כתשב"ר שאינם מצווים ועושים. ולכן סוגרים את החידרים של הילדים באלו הימים, כי הלימוד תורה של כל ישראל הם בבחי' הבל פה שאין בו חטא. ואמר זאת לאבני נזר והסכים לדבריו.

(הגרמ"י רייזמן – י"ב תשרי ע"ו)

כותב הרמ"א "או"ח סימן תר"י ס"ד" – יש שכתבו שנהגו ללבש בגדים לבנים נקיים ביום כפור, דגמת מלאכי השרת; וכן נוהגין ללבש הקיטל שהוא לבן ונקי, גם הוא בגד מתים ועל ידי זה לב האדם נכנע ונשבר.

כותב השולחן ערוך {שם סימן תרי"ט ס"ה} – יש שעומדים על רגליהם כל היום וכל הלילה.

כותב המשנה ברורה {שם} – וטעם העמידה, להיות דוגמת המלאכים. עוד כותב השולחן ערוך {שם ס"ב} – בליל יום הכיפורים ומחרתו אומרים: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, בקול רם.

כותב המשנה ברורה – בקול רם. דהוא שירת המלאכים, וביום הכיפורים גם ישראל דומין למלאכים.

נשאלת השאלה – ולמה שנצטרך להיות דומים למלאכים ביום הכיפורים? אמר לי יהודי שהסיבה מאד פשוטה, היות וכל השנה אנחנו מתנהגים כבהמות והיות והקב"ה רוצה להחזיר אותנו לדרך הישרה, לכן הוא אומר שיום א' 'תסטה' מהדרך ותהיה כמלאך – אז תהיה לך עוד תקוה לשוב ולהיות בנאדם.

המקור ל – 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' מובא בשני מקומות, הא' בדברי הגמרא והשני בדברי מדרש:

אומרת הגמרא {מסכת פסחים נו, א} – דאמר ר' שמעון בן לקיש כתוב בתורה על השענה שקיבץ יעקב את בניו לפני מותו {בראשית מט-א} ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם. ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה ולא היה יכול לגלות. אמר לבניו: שמא חס ושלום יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ואבי יצחק שיצא ממנו עשו. אמרו לו בניו: שמע ישראל קראו לו בשמו ה' אלקינו ה' אחד, אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

נשאלת השאלה – מה פתאום בחר יעקב אבינו לומר דוקא את הפס' הזה? אומרים המפרשים [שם], היות וביום הכיפורים אנחנו אומרים "כשהיו העם שומעים את השם המפורש יוצא מפיו של כהן גדול היו נופלים על פניהם ואומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'", כך כששמע יעקב אבינו את בניו אומרים 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', ייחד את השם ואמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

במדרש רבה בפרשת ואתחנן, מובאת סיבה אחרת:

אומרים חז"ל {דברים רבה, פרשה ב, אות לו} – על הפס' 'שמע ישראל', רבנן אמרין, בשעה שעלה משה למרום שמע למלאכי השרת שהיו אומרים, להקדוש ברוך הוא ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והוריד אותה לישראל, ולמה אין ישראל אומרים אותו בפרהסיא, אמר רבי אסי למה הדבר דומה לאחד שגנב קוזמין מתוך פלטיין של מלך, נתנה לה לאשתו ואמר לה אל תתקשטי בה בפרהסיא אלא בתוך ביתך, אבל ביום הכיפורים שהן נקיים כמלאכי השרת, הן אומרים אותו בפרהסיא, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

לא נדרש מאיתנו לומר 'ברוך שם כבוד' היות ואנחנו נקיים כמלאכי השרת, אלא על מנת להיות דומים למלאכים, והשאלה שנשאלת היא, מדוע נדרש מאיתנו להיות דומים למלאכים ביום הכיפורים?

כדי לבאר את הדברים, נצטרך להקדים תחילה מספר שאלות, ולאחריהם נוכל לעמוד על ביאור הדברים:

אומרת המשנה {מסכת יומא פ"ח מ"ט} – עברות שבין אדם למקום, יום הכיפורים מכפר. עברות שבין אדם לחברו, אין {כד} יום הכיפורים מכפר, עד שירצה את חברו.

מספרת הגמרא {מסכת יומא פז, א} – רב הוה ליה מילתא בהדי ההוא טבחא רב היה לו דבר תרעומת על טבח אחד שחטא לו. לא אתא לקמיה לא בא הטבח אליו לבקש ממנו מחילה במעלי יומא דכפורי בערב יום הכיפורים. אמר איהו רב: איזיל אנא לפיוסי ליה אלך אני אליו כדי להתפייס איתו פגע ביה פגש אותו רב הונא בדרכו לטבח. אמר ליה לרב: להיכא קא אזיל מר לאן הולך מר? אמר ליה רב: לפיוסי לפלניא להתפייס עם פלוני. אמר רב הונא: איזיל אבא למיקטל נפשא אבא [כלומר רב] הולך להרוג את הנפש! אזל וקם עילויה הלך רב ועמד על יד הטבח. הוה יתיב וקא פלי רישא הטבח ישב ושבר עצמות של ראש של בהמה. דלי עיניה וחזייה הרים הטבח את עיניו וראה אותו. אמר ליה לרב: אבא אתה אבא, זיל לית לי מילתא בהדך לך! אין לי דבר אתך. בהדי דקא פלי רישא בהיותו שובר עצמות ראש הבהמה, אישתמיט גרמא ומחיייה בקועיה וקטליה נשמטה עצם, והכתה את הטבח בגרירתו והרגתו.

נשאלת השאלה – מאיפה לקח רב את ההלכה, שאדם שפגע בחברו צריך להמציא את עצמו אל החבר כדי שימחל לו? מי שהיה פגע ב', אז אני צריך ללכת אליו בעצמי כדי שהוא יבקש ממני מחילה? והרי ידועה האמרה 'הרוצה את הרב – יבוא אליו'; אם אתה פוגע ב' – תבוא אתה אלי ותבקש מחילה!

אומר ר' איצ'לה בלאזר בספרו כוכבי אור, שרב למד מהנהגתו של הקב"ה, שנאמר {דברים כח, ט} והלכת בדרכיו – מה הוא רחום אף אתה רחום. מה הוא חנון אף אתה חנון; היות ואלו ימים שבהם הקב"ה קרוב אלינו ביותר, ומוטלת עלינו החובה לפייס אחד את השני, התבונן רב – "אנחנו פוגעים בקב"ה והוא בא להתפייס איתנו – איפה מצאנו דבר כזה!! ואם כך נוהג הקב"ה, על אחת כמה וכמה שאנהג כמותו!" – ולכן הלך אל הקצב כדי להתפייס איתו.

אילולי דבריו של ר' איצ'לה, יש להבין מה מונח כאן שרב הלך אל הקצב כדי לפייסו. לכאורה, הקצב היה צריך לבוא אל רב כדי להתפייס!

כדי לבאר את הדברים, אקדים הקדמה מדבריו של המתנת חיים:

בא השולחן ערוך {או"ח סי' תר"ו} ומביא סימן שלם על חיובו של האדם לפייס את חבריו לפני יום הכיפורים.

שואל המתנת חיים, השולחן ערוך והטור מעולם לא התעסקו בהלכות תשובה. אלא מי שעסק בהלכות הללו, היה דוקא הרמב"ם. אם ככה, מה התייחדה ההלכה הזאת, שהאדם חייב לפייס את חבריו, שדוקא אותה בחרו

השולחן ערוך והטור להביא, ולא את שאר הלכות התשובה כמו החרטה הדין ונתינת הצדקה?

שאלה נוספת שצריכה ביאור:

ביום הכיפורים ישנה רשימה של 'על חטא' – מתחילים ממנחה של ערב יום הכיפורים, ממשיכים בערבית – שחרית – מוסף – מנחה, ובתפילת הנעילה כבר אין את זה, אלא ישנו נוסח אחר – לא ע"ז, לא גילוי עריות, לא שפיכות דמים ולא חילול שבת, אלא "למען נחלל מעושק ידינו"; הדגש העיקרי בתפילת הנעילה הוא דוקא על הגזל!

נשאלת השאלה – ישנם עבירות הרבה יותר חמורות מגזל, כגון חילול שבת. אז למה א"כ מאזכרים דוקא את ענין הגזל ולא עבירות חמורות יותר?

שאלה נוספת שצריכה ביאור:

בני עדות אשכנז, מאזכרים בתפילת המוסף את הסתלקותם של עשרה הרוגי מלכות, ומבקשים מהקב"ה שבזכותם נזכה לצאת זכאים בדין, והשאלה שנשאלת היא, איך בדיוק עשרת הרוגי מלכות קשורים ליום הכיפורים, שבחרו לאזכר אותם בתפילת המוסף? ואם נאמר שמחפשים אנשים שמסרו עצמם על קידוש השם, אפשר למנות את האבות הקדושים, או חנה ושבעת בניה?

בא המשך חכמה בפרשת 'אחרי מות', ומגלה לנו את צפונות יום הכיפורים: שואל המשך חכמה, מה פירוש הנוסח שאנו אומרים "כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון"?

אומרת הגמרא {מסכת סנהדרין ק"ב, א} – אמר ר' יצחק: אין לך כל פורענות ופורענות שבאה לעולם שאין בה אחד מעשרים וארבעה בהכרע ליטרא של עגל הראשון, שנאמר {שמות לב-לד} וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם – היינו, כל סבל של יהודי בעולם הזה, עד בואו של משיח צדקנו, יש בו משהו מחטא העגל.

מחלק המשך חכמה את הנוסח הזה לשני חלקים – הא' ב'בין אדם לחבירו' והב' ב'בין אדם למקום':

אומר המשך חכמה {פרשת אחרי מות} – והנה אמרו במדרש משלי {שוחר טוב סימן א}: ר' אבין אומר, בכל דור עדיין חטא של מכירת יוסף קיים. ונמצא, להכפרה על האומה בכללה לפני ולפנים עדיין שם רושם החטא ממכירת יוסף. ולכן לשון של שעיר המשתלח משקל שתי סלעים, רמז למה שאמרו בשבת פרק קמא י', {ב}: אמר רב, לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מית שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. ולכן יתכן כי הכפרה היתה לפני ולפנים בבית הכפרות וההיכל, מקום של בנימין, משום שהוא לא היה בחטא של מכירת יוסף, ולכן לא היה בעזרה חלקו של יהודה. וקרוב לזה מפורש בספרי ברכה {סוף פרק יב}: מפני מה זכה בנימין שתשרה שכינה בחלקו? לפי שכל השבטים היו במכירתו של יוסף, ובנימין לא היה. אמר הקב"ה: אם אני אומר לאלו שביבנו בית הבחירה, כשהם מתפללים לפני איני מתמלא עליהם רחמים שלא היו מרחמים על אחיהם.

נמצא שאמרו "פוקד עון אבות על בנים" – כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם {סנהדרין כז, ב}. וכשישראל חוטאים בדברים שבין אדם למקום, אז פוקד עליהם חטא העגל. ואם ישראל חוטאים בדברים שבין אדם לחבירו – אז פוקד עליהם חטא מכירת יוסף. ומפני טעם זה לא נכנס בחושן, ששמות השבטים חקוקים על לבו לזיכרון לפני ה', והשבטים בעצמם הם הזיכרון {תוספות ראש השנה כו, א}. מפני שזה יהיה קטרוג, שהם בעצמם לא ריחמו על אחיהם, והיו מתנגדים ושונאים זה לזה, ולפני ולפנים עדיין חקוק חטאם בכל דור. ולכן להורות על כפרת החטא של מכירת יוסף היה כתונת מובחרת, וכמו שאמרו {זבחים פב, ב}: כתונת מכפרת על שפיכות דמים, שנאמר {בראשית לז, לא} "וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הכתונת בדם".

וזה שאמרו "כי אתה סלחן לישראל" – היינו על כל החטאים שבין אדם למקום, שהרושם הוא משורש העגל, שנאמר {שמות לב, ד} "אלה אלהיך ישראל", ויש נאמר {במדבר יד, כ} "סלחתי כדברך". "ומחלן לשבטי ישורון" – היא על חטאים שבין אדם לחבירו, ששורש שלהם הוא מחטא מכירת יוסף, שחטאו שבטי ישורון.

הדברים הללו, שופכים לנו אור חדש לגמרי על כל עבודת יום הכיפורים:

ביום הכיפורים, נכנס הכהן גדול לקדש הקדשים; הזוהר הקדוש קורא לזה 'התגלמות העשן', כמ"ש {שמות יט, יח} והר סיני עשן כלו;

אומר הזוהר הקדוש – עשן ר"ת עולם שנה נפש. והחיבור של ג' הדברים, נעשה ביום הכיפורים; עולם – המקום הקדוש ביותר – קדש הקדשים, שנה – הזמן הקדוש ביותר – יום הכיפורים, נפש – האדם הקדוש ביותר – הכהן הגדול.

מתארים לנו חז"ל, כמה הכנות היה עובר הכהן הגדול עד שהיה נכנס לקדש הקדשים:

אומרים חז"ל {מסכת יומא פ"א מ"א} – שבעת ימים קדם יום הכיפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פלהדין, ומתקנין לו כהן אחר תחתיו,

שואל יארע בו פסול. רבי יהודה אומר, אף אשה אחרת מתקנין לו, שואל תמות אשתו ...

{שם מ"ה}: מסרוהו זקני בית דין לזקני כהנה, והעלוהו לעלית בית אבטינס, והשביעוהו ונפטרו והלכו להם. ואמרו לו, אישי כהן גדול, אנו שלוחי בית דין, ואתה שלוחנו ושלוחי בית דין, משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה, שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך. הוא פורש ובוכה, והן פורשין ובוכין.

כשהיה הכהן גדול נכנס לקדש הקדשים, אומרת הגמרא, היו מלבישים אותו בבגדי בד ששונים היה אלף ושמונה מאות זוז – וזה למה? כדי שידע מה כובד המושא שהוא נושא על כתפיו!

אומר הירושלמי {יומא פ"א ה"ח} – כתיב {ויקרא טז} וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש עד צאתו. אפילו אותן שכתב בהן ודמות פניהם פני אדם היינו המלאכים לא יהיו באהל מועד.

פירוש הדבר, הקב"ה מתייחד עם הכהן הגדול ביום הכיפורים, בקדש הקדשים!

מספרת הגמרא {מסכת יומא לט, ב} – תנו רבנן: אותה שנה שמת בה שמעון הצדיק אמר להם: בשנה זו הוא מת. אמרו לו: מניין אתה יודע? אמר להם: בכל יום הכפורים היה מזדמן לי זקן אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים נכנס עמי ויצא עמי, והיום נזדמן לי זקן אחד לבוש שחורים ועטוף שחורים נכנס עמי ולא יצא עמי. אחר הרגל חלה שבעה ימים ומת.

נשאלת השאלה – איך יכול להיות שעם שמעון הצדיק נכנס 'זקן אחד', והרי אומר הירושלמי שאפילו למלאכים אין רשות להיכנס לקדש הקדשים בזמן שכהן גדול נכנס?

אומר התוספות ישנים בשם הירושלמי, שזו היתה השכינה בכבודה ובעצמה!

אומרת המשנה {שם פ"ז מ"ד} – קדש ידיו ורגליו, ופשט וירד וטבל ועלה ונסתפג. הביאו לו בגדי לבן, ולבש, וקדש ידיו ורגליו. נכנס להוציא את הכף ואת המחטה. קדש ידיו ורגליו, ופשט וירד וטבל, עלה ונסתפג. הביאו לו בגדי זהב ולבש, וקדש ידיו ורגליו, ונכנס להקטיר קטרת של בין הערבים ולהטיב את הנרות, וקדש ידיו ורגליו, ופשט. הביאו לו בגדי עצמו, ולבש. ומלוין אותו עד ביתו. ויום טוב היה עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום מן הקדש.

נשאלת השאלה – ולמה היה עושה יום טוב?

אומר הרמב"ם {פירוש המשניות} – לפי שהרבה פעמים מתים כהנים גדולים בקדש הקדשים אם לא היו ראויים או אם ישנו דבר ממעשה הקטורת.

על עבודת הכהן גדול שהיתה נעשית אחת לשנה, עומד החפץ חיים בספרו שמירת הלשון:

כותב החפץ חיים {שם ח"ב פ"ה} – ויותר מזה נוכל לראות דבר נפלא ונורא מאוד שהכהן גדול כשהוא נכנס פעם אחת בשנה בבית קדש הקדשים עבודה הראשונה שלו קודם קבלת דם הפר וזריקתו היה הקטרת הקטורת, כדכתיב בתורה ואיתא ביומא {דף מ"ד} שהקטרת היה מכפר על חטא הלשון וכמו שאמרו שם "יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי". מזה נוכל להבין גודל קלקולו של הלשון שהגיע עד בית קודש הקדשים לפני ולפנים ושם צריך לזה הכהן גדול שהוא האיש המקודש מכל כלל ישראל והוא יראה לכפר שם לפני ה'. גם נוכל ללמוד הנהגה ישרה שבבוא האדם לתקן את עניניו ולשוב בתשובה לפני ה' על חטאותיו, תחילת הכל צריך לראות ולתקן דבר זה והיינו חטא הלשון ואז יקובל תשובתו כמו שמצינו אצל כהן גדול שקודם בואו לכפר עון טומאת מקדש וקדשיו אף שהוא ג"כ עון כרת, מ"מ צייתה התורה אותו לתקן מתחלה לכפר על חטא הלשון ע"י הקטורת.

יצא א"כ, כל עבודת הכהן גדול בקדש הקדשים – באה לכפר על חטא הלשון!

עפ"י הדברים הללו, נוכל להבין יסוד נפלא:

כותב הגאון מוילנא, ששני השעירים של יום הכיפורים, הם כנגד שני הציפורים שמביא המצורע לטהרתו. כמו שבציפורים א' נשחט וא' משתלח – כך השעירים, א' נשחט וא' משתלח.

אמרנו, שאין יום הכיפורים מכפר על בין אדם לחבירו אלא עד שירצה את חבירו. הרי אומר שכדי להתחיל את עבודת יום הכיפורים – עוד לפני כל האיסורים שישנם ביום כיפור – האל"ף ב"ת זה לרצות את החבר שלך תחילה, כי זה מעין הקטורת!

כותב הטור {אורח סימן תר"ו ס"א} – ויתן כל אדם אל לבו בערב יום הכיפורים לפייס לכל מי שפשע כנגדו. דעבירות שבין אדם למקום יום הכיפורים מכפר, ושבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שיפייסנו. ואפילו לא הקניטו אלא בדברים – צריך לפייסו ... ועושין כן כדי שיהא לב כל ישראל שלם כל אחד עם חבירו ולא יהא מקום לשטן לקטרג עליהם. והכי איתא בפרק {מ"ו} מפרקי רבי אליעזר: רואה סמא"ל שלא נמצא חטא בישראל ביום הכיפורים ואומר: רבון העולם, יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת. מה מלאכי השרת יחפי רגל אף ישראל יחפי רגל ביום הכיפורים. מה מלאכי השרת אין להם קפיצה אף ישראל אין להם קפיצה ועומדין על רגליהם ביום הכיפורים.

מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא כך ישראל נקיים מכל חטא. מה מלאכי השרת שלום ביניהם כך ישראל ביום הכיפורים, והקב"ה שומע עדותן מן המקטרגים ומכפר עליהם.

אומר המתנת חיים, מה שכותב השולחן ערוך שהאדם חייב לפייס את חברו, זה לא מהלכות תשובה; כאשר אדם פוגע בחבירו, יש בכך ב' חלקים: חלק א', פגעת בחבר שלך – אתה חייב לפייס אותו. אבל חוץ מהפגיעה בחבר, יש גם פגיעה ב'בין אדם למקום' – אתה צריך לבקש מחילה מהקב"ה על זה שפגעת בחבר שלך.

נשאלת השאלה – ומה קורה עם בנאדם רק פייס את חברו מבלי לעשות תשובה [חרטה, וידוי וקבלה לעתיד] – האם אותו עוון נמחל?

אומר המתנת חיים, העוון הזה מתחלק לשניים – החלק של 'בין אדם לחבירו' – נמחק. אבל החלק של 'בין אדם למקום' – נישאר. ומה מכפר על זה? התשובה שעושה האדם ביום הכיפורים! – השולחן ערוך והטור לא מדברים על הלכות תשובה, אלא על הלכות יום כיפור! כמו שישנם חמשה עיניניים האסורים ביום כיפור, כך ישנה הלכה נוספת לרצות את חברך! – לא מהלכות תשובה, אלא מהלכות עבודת יום הכיפורים! – ולמה?

אומר הטור, כי מלבד חמשת העיניניים הנוהגים ביום הכיפורים, צריך לגרום לכך שעם ישראל יהיו מאוחדים לקראת יום הכיפורים – ולמה? כי מלבד חטא העגל שהוא כנגד 'בין אדם למקום', יש את חטא מכירת יוסף שהוא כנגד 'בין אדם לחברו', וכדי להוריד את הקטרוג של חטא מכירת יוסף, יש להביא לאחור ואהבה בין כולם ולאחדות בעם ישראל – ועי' כך מונעים את הקטרוג!

המפרשים עומדים על כך, שבין המלאכים אין קנאה ולא שנאה ולא תחרות. באופן תמידי, שוררת ביניהם אהבה – ואם ככה, נוכל להבין מה שאומרים בני עדות אשכנז בתפלת יום הכיפורים:

בתפלת המוסף של יום הכיפורים, אומרים בני עדות אשכנז: "על כן ברחמיך הרבים נתת לנו את יום הכיפורים הזה ואת יום מחילת העון הזה לסליחת עון ולכפרת פשע: יום אסור באכילה. יום אסור בשתייה. יום אסור בסיכה. יום אסור בתשימה המיטה. יום אסור בנעילת הסנדל. יום שימת אהבה ורעות. יום עזיבת קנאה ותחרות. יום שתמחול לכל עונותינו".

נשאלת השאלה – מה קשור כאן 'אהבה ורעות'!?

התשובה פשוטה, כי זה חיוב נוסף של עבודת יום הכיפורים! ולכן קודם שמתחילים להתפלל, אנחנו אומרים "על דעת המקום ועל דעת הקהל ... אנו מתירין להתפלל עם העבריינים" – ולמה?? כי יום הכיפורים זה יום של אהבה ואחוה! חייבים כולם להתאחד! – וזה מה ששאל יעקב אבינו את בניו קודם פטירתו, האם כולם מלוכדים – ומה ענו לו? "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"; אמר להם יעקב אבינו: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" – לכן ביום הכיפורים, כשאנחנו מלוכדים ומאוחדים – אז אנחנו יכולים לומר בקול את מה שאמר יעקב אבינו – "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"!

כמו שהאדם חייב לרצות את חבירו, כך חייב האדם לפייס את בני ביתו; אם אדם יודע שמישהו נפגע ממנו, הוא מוכרח ללכת ולפייס – על מנת שנהיה כולנו מאוחדים, ולכן נכנס הכהן גדול ביום הכיפורים עם הקטורת שמונה י"א סממנים, שא' הסממנים זה החלבנה, המסמל את פושעי ישראל.

(ברוך שאמר)

לא להחמיץ הזדמנות

בראש השנה יכתבון ובוים צום כיפור יחתמו, בעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים בינונים תלויים ועומדים, השב בינתיים מוחלים לו לא שב בינתיים אפילו הביא כל אילי נביות שבעולם אין מוחלים לו, מי שנמצא בין ראש השנה ליום כיפור וחושב לעצמו: עדיין יש לי זמן, עובר ג' 'תשרי', ד' תשרי, מגיע ערב יום כיפור והוא עדיין ישן, הוא עובר את כל היום כיפור ומגיע לשעת נעילה והוא עדיין לא חוזר בתשובה, תוקעים בשופר אומרים לשנה הבאה ומתחילים מעריב 'והוא רחום יכפר עוון ולא ישחית' אז הוא מתעורר לעשות תשובה וזה מאוחר מידי, אמנם תשובה מתקבלת בכל הזמנים אבל הוא כבר נמצא לאחר גזר דין, ומלבד זאת בעשרת ימי תשובה התשובה מתקבלת הרבה יותר בקלות, לא כדאי לחכות לרגע שאחרי האחרון בשביל לחזור בתשובה, צריך לחזור כאן ועכשיו!

כי קרוב אליך הדבר מאוד

איך עושים תשובה? כתוב בפרשת נצבים' כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא, לא מעבר לים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה גו', כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיו ובלבבך לעשותו' והרמב"ן מפרש שהפרשה הזו עוסקת במצות התשובה וזה המשך של הפסוקים לפני כן 'ואתה תשוב ושמעת בקול ה' כי תשוב אל ה' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך' ועל זה הפסוק ממשיך שמצות תשובה' אשר אנכי מצוה היום לא נפלאה היא ממך גו' כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיו ובלבבך לעשותו', יש יצר הרע מאוד מסוכן שכשמתעורר לבן אדם רצון לחזור

בתשובה היצר הרע מתאר לו שהמצב שלו שחור משחור, יש לך כל כך הרבה עבירות ואתה רוצה לתקן את הכל? למשל: העוון של ביטול תורה כל זמן שלא תלמד ארבע עשרה שעות ביממה לא יהיה לזה צורה של תשובה, כל זמן שלא תקיים בהידור ודברת בם ולא בדברים בטלים התשובה שלך לא שווה כלום, הוא מעורר אותו למאמרי חז"ל שאסור לאדם למלאות פיו צחוק בעולם הזה, כמה תפילות בלי כונה, כמה שמות הקדושים בלי כונה, כמה הנאות לשם תאוה היו לך כאן בעולם, וכמה וכמה מעשים הראויים לל"ו צדיקים שאם הוא לא יקיים אותם הוא לא קיים מצות תשובה, הוא מראה לו כל מה שכתוב בספרים הקדושים על תיקוני התשובה, איזה תעניות וסיגופים צריכים לעשות על כל חטא וחטא, עד שהאדם מתייאש לגמרי מן התשובה, וכנגד היצר הרע הזה אומר לנו הקב"ה 'כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא, לא בשמים היא ולא מעבר לים היא, כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיו ובלבבך לעשותו', החפץ חיים תמיד היה אומר לתלמידים: מה עושים כזה עסק גדול מתשובה? תשובה זה לא דבר כזה קשה! חרטה על העבר וקבלה על העתיד וזהו זה.

וחלקי התשובה הם ארבעה, שתיים בלב אחד בפה ואחד במעשה, בלב צריך להיות חרטה על העבר וקבלה על העתיד, בפה זה וידוי דברים ובמעשה זה עזיבת החטא, וזה מה שכתוב בתורה 'בפיו ובלבבך לעשותו' כאן כלול כל ארבעת חלקי התשובה, בפיו זה וידוי דברים, ובלבבך זה חרטה על העבר וקבלה על העתיד, לעשותו זה עזיבת החטא, ואמנם יש הרבה תיקוני תשובה שכתובים בספרי המקובלים אבל אין לזה שייכות לעצם מצות התשובה, המהות של תשובה היא כתו שכתוב ברמב"ם אתמול הוא היה דחוי ורחוק מהקב"ה והיום הוא אהוב ורצוי, ולעשות את התשובה הזו לא כל כך מסובך.

וכשאדם רוצה לעשות תשובה את מצות וידוי יוצאים ידי חובה מעיקר הדין במילים 'אבל אנחנו ואבותינו חטאנו' וכל האשמונו בגדנו זה מעלה של פירוט החטא, את החלק הזה של התשובה מאוד מאוד קל לקיים וכולם מקיימים את זה, החלק של חרטה על העבר וקבלה על העתיד יש בו חילוק בין מיני החטאים, חטא שאדם נכשל בו לעיתים רחוקות וזה לא חלק ממהלך החיים שלו בדרך החיים הרגילה שלו יש חרטה על העבר, ובקל מאוד הוא מקבל על עצמו להזהר בזה בפעמים הבאות, ובחטאים שאדם דש בעקבו והוא מורגל בהם בזה יותר קשה לקיים את חלקי התשובה הללו, אבל גם על זה כתוב 'כי קרוב אליך הדבר מאוד' אפשר וצריך ללמוד בספרי מוסר את חומר החטא עד שמגיעים לחרטה על העבר, וגם אם לא מקיימים את זה בשלימות צריך לדעת שהרבינו יונה אפילו שהוא מאריך מאוד בכל חלקי התשובה הוא כותב שגם מי שלא עושה מצות תשובה בשלימות יש כאן קיום שלמצות התשובה, גם תשובה חלקית שזה הרבה מאוד, אנחנו מתפללים 'החזירנו בתשובה שלימה לפניך' זאת אומרת שיש גם תשובה שאינה שלימה, יש אלפי רבבות מדרגות בקיום מצות תשובה, וכשאדם לומד ספר מוסר ויש לו איזה שהוא קרעכץ בלב: אוי, כמה חבל שעשיתי את זה, זה גם נחשב קיום חלקי של חרטה על העבר, ואין לתאר ולשער כמה שזה מנקה אותו וכמה שזה פועל בשמים, כל פירור של צער על העבר נחשב לחרטה על העבר וכל פירור של חיזוק נחשב קבלה על העתיד, וזה מה שהתורה אומרת שלהתחבר למצות התשובה 'לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא'.

בגמרא בקידושין כתוב שהמקדש אשה על מנת שאני צדיק גמור אפילו שהוא מוחזק לנו כרשע גמור חוששין לקידושו שמא הרהר תשובה בליבו, בלי תיקונים ובלי סיגופים בהרהור תשובה אחד בלב הוא צדיק גמור.

'קבלה' על העתיד

וחלק של קבלה על העתיד הוא קצת יותר קשה, מקובלנו מרביתנו שצריך לקבל על עצמינו קבלות קטנות, קטנות אבל חזקות, וכאן הבן שואל: יש לי כל כך הרבה חטאים ועוונות מה יעזור שתי הקבלות הקטנות האלו שקיבלתי על עצמי? וצריך להבין מה המושג 'תשובה'? היום בשפת הרחוב יש מושג של 'חזור בשאלה' וזה ההיפך מחזור בתשובה, אבל זו טעות! תשובה זה לא חלק משאלות ותשובות, זה לא שאלה ותשובה, הטרגדיה הגדולה של חטא היא שהאדם מתרחק מבוראו הוא מפנה גב לקב"ה, וכשהוא עושה תשובה הוא מפנה את פניו כלפי הקב"ה, וכל תשובה להתקרב לקב"ה, כל קבלה הכי קטנה, כל חיזוק הכי קטן, זה מראה שהוא עם הפנים לקב"ה.

להפוך את הפנים אל הקב"ה

ונסביר את הדברים עם משל – ראובן ושמעון נסעו מירושלים לחיפה, ראובן נמצא עכשיו ביציאה מירושלים ושמעון כבר נמצא במבואות של חיפה, אבל שמעון קיבל טלפון דחוף שהוא חייב לחזור הבית והוא עושה

הרע ברור שגם במשך שאר היום הוא יחשוב פעמיים לפני שהוא מדבר, עד היום לא היה לו שום מעצור הוא דיבר בלי הבחנה, ופתאום מתחילה אצלו מלחמה: כדאי לדבר או לא? ובמלחמה כמו במלחמה לפעמים מנצחים אותך ולפעמים אתה מנצח, אבל גם בלי זה האדם הזה מראה לקב"ה שהוא נמצא עם הפנים אליו, אני כבר לא מפנה לך עורף, כך זה בלשון הרע וכך זה בכל נושא שהוא צריך בו חיזוק, מי שיש לו נסיון של דברים בטלים באמצע הלימוד שיקבל על עצמו ברבע שעה הראשונה של

כל סדר לא לדבר דברים בטלים, או להחליט שאם רוצים לדבר דברים בטלים אפשר או לצאת מהבית מדרש או להישאר בביתמדרש ולדבר בעמידה בלי להישען על הסטנדר, לקבל קבלה גמורה ואם עוברים על הקבלה הזו לתת קנס של שקל לצדקה, בדוק ומנוסה שזה עוזר! בהתחלה זה קצת קשה אבל ההרגשה שיש כל הזמן פת בסלול שאם רוצים אפשר לדבר מאד עוזרת לא להרגיש חנוקים, ומאידך לעמוד לדבר אי אפשר יותר מכמה דקות וזה מוציא את כל הטעם מלדבר דברים בטלים, יש עוד

קבלה שהציעו לי אותה כשהייתי בחור ומאז אני שומר עליה, קבלה קטנה וקלה שפריה רב וכל אחד יכול לקבל אותה על עצמו כאן ועכשיו למשך כל החיים – לברך ברכה ראשונה של ברכת המזון או מתוך סידור או בעצימת עיניים, אל תקבל על עצמך לכונן בכל הברכה אלא רק לברך מתוך הכתב או בעצימת עיניים, זה עושה מהפכה בכל הברכת המזון עם טיפה מאמץ, **מי שמקבל** על עצמו שלא יעבור עליו יום בלי ללמוד חמש דקות מוסר זה קבלה עצומה שאין לתאר את התועלת ממנה.

תשבור רק את המפרקת שלך!

הראש ישיבה ר' אהרון לייב אמר לג"ר יהושע משקובסקי שליט"א שימליץ לבחורים לקבל על עצמם לוותר פעם אחת ביום, והוסיף ר' אהרון לייב ואמר: לוותר זה לא כשיש לך צל צילו של ספק שאולי השני צודק, אלא רק כשאתה בטוח מליון אחוז שאתה צודק ואתה מוותר זה נחשב ויתור אין לתאר כמה חכמה וכמה עוצמה מונח בכזו קבלה, מי שרגיל לוותר פעם אחת ביום זה משנה לו את כל האישיות הן בבין אדם לחבירו והן בבין אדם למקום, אדם שמוותר מכניע את הגאווה שלו, הוא אהוב למעלה ונחמד למטה, נח לשמים ונח לבריות, וזה מפתח לכל הסולם הרוחני להגיע לדרגות הכי גבוהות בעבודת שמים, כל הריחוק של האדם מעבודת ה' מגיע בגלל הגאווה שלו בגלל ה'אני' שלו, כשהוא בעל גאווה הקב"ה אומר **'אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת'**, וכשה'אני' של האדם נכנע והוא מתרגל לוותר הלב שלו נפתח להיות קשור עם הקב"ה, זה בדוק ומנוסה! וכמו בכל דבר הנסיון הכי גדול הוא בתוך הבית ומזה יש את התועלת הכי גדולה, **הרב רודמן זצ"ל** שהיה מתלמידי **הסבא מסלבזדקא** סיפר שהסבא אמר לו פעם שכשהוא היה צעיר הוא הלך לאחד האדמו"רים לקבל ברכה שהוא יצליח במה שעכשיו הוא עוסק בשבירת המידות, אמר לו אותו אדמו"ר משפט מאד חכם: **יונגרמאן, אני מציע לך לא לשבור את המידות ולא להילחם בהם, תשבור רק דבר אחד את המפרקת שלך!** לדעת לוותר לשני, להיכנע לשני, להנמיך את עצמך בפני השני, אם הסבא סיפר את זה לעת זקנה זאת אומרת שהמפשט הזה היה חלק מהעבודה שלו, אפשר לראות כאלו שיכולים לשבור ולרסק את כל המידות חוץ מאשר את המפרקת שלהם, וכשפעם אחת יגעו באיזו שהיא נקודה שמפריעה לו הוא התפוצץ לגמרי, לא יעזור כל עבודת המידות שלו, אבל מי ששובר את המפרקת שלו, הוא קונה הכנעה וויתור הוא זוכה באמת, זה העומק בעצה של ר' אהרון לייב לוותר כל יום פעם אחת, וכמה שהוא היה נאה דורש ונאה מקיים ענוותן ושפל ברך.

להידבק במידותיו של הקב"ה

בימי הרחמים והסליחות ובפרט בעשרת ימי תשובה אנחנו מרבים באמירת יג' מידות של רחמים, ידוע מה שדקדקו הרמ"ק ועוד קדמונים מלשון הגמרא **'בשעה שאתם עושים' לפני כסדר הזה 'השגולה של יג' מידות היא לא רק במה שאנחנו אומרים אותם אלא אנחנו צריכים לקיים אותם, כשאנחנו רוצים לעורר את היג' מידות למעלה אנחנו צריכים להתנהג עם המידות האלו כאן בעולם הזה וזה מה שיעורר עלינו מידה כנגד מידה את היג' מידות של הקב"ה, מה הוא רחום אף אתה רחום, ככל שאנחנו יותר רחמנים כך הקב"ה יהיה יותר רחמן עלינו, וכך בכל מידה ומידה, איש האלוקים קדוש ונורא הרמ"ק זיע"א כתב ספר שלם 'תומר דבורה' שם הוא מלמד אותנו איך דבקים בקב"ה בכל מידה ומידה, ר' אהרון לייב היה רגיל כל ימי חייו לעסוק בספר הזה, וכמדומה שבקעלם היו לומדים בספר הזה בשבת.**

הוי דומה לו

נלמד כעת את ההפסדה של יום כיפור בשחרית ונתבונן מה תיקנו לנו חז"ל להפסיד ביום הקדוש הזה, **'ואמר סולו סולו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי, כי כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת**

פרסה ומסתובב לכיוון ירושלים, מי נמצא יותר קרוב לירושלים, ראובן או שמעון? אמנם ראובן יותר קרוב פיזית אבל שמעון נמצא עם הפנים לכיוון ירושלים, הוא באמת יותר קרוב, זוהי מצוות תשובה, לא משנה איפוא אתה נמצא, לא משנה כמה רחוק אתה מהקב"ה, אם אתה הופך את הפנים שלך אל הקב"ה גם אם לא תיקנת את הכל אתה כבר קרוב לקב"ה, ובכל פירור של רצון ותשוקה לעבודת שמים, בכל טיפה של התחזקות אנחנו מראים לקב"ה שאנחנו עם הפנים אליו.

כתוב בפוסקים שגם מי שלא נזהר כל השנה לאכול פת פלטר בעשרת ימי תשובה יחמיר על עצמו, ומפורסם הקושיה מה זה המשחק הזה? אנחנו אומרים לו לא לאכול פת פלטר בזמן שהוא יודע ומודיע שביא' תשרי הוא חוזר לאכול כרגיל? הביאור הוא כמו שדיברנו, אמנם זו לא תשובה שלימה אבל היא מראה לקב"ה שהוא מוכן להתאמץ בשבילו, אנחנו מצידנו רוצים להתקרב אבל יש לנו יצר הרע שאור שבעיסה שמעכב בעדינו.

ונביא עוד משל - מסופר על בחור ממשפחה טובה שהיה בן עליה גדול ושקוע מאד בתורה, לימים הוא התחבר עם חברים רעים והתחיל לרעות בשדות זרים ולפזול לרחוב שמלא נחשים ועקרבים, והרחוב של היום כל כך מסוכן אפשר ביום אחד ליפול לשאול תחתית ולהפסיד את שני העולמות, ההורים של אותו בחור פנו להתיעץ עם אדם גדול והוא יעץ להם לחתן אותו בהקדם האפשרי, ואחד מהעסקנים שטיפלו בו עסק בקירוב רחוקים והוא הציע לבחור שידוך מקיבוץ של השומר הצעיר, קיבוץ שאין שם שום שייכות לידישקייט, חמץ בפסח, בשר בחלב, חזיר, וכל שאר מרעין בישין, אבל אותה בחורה התחילה לגלות את אור האמת ונמשכה לקיום מצוות והיה ניכר עליה שליבה לשמים, לימדו אותה קצת הלכות שבת, קצת הלכות ברכות, והיא קיימה את כל מה שלימדו אותה בשמחה ובהתלהבות, ואמנם היא בקושי ידעה הלכות ובקושי קיימה תורה ומצוות אבל מה שהיא כן ידעה היא קיימה בשלימות, הלכו להתיעץ עם אדם גדול האם לגשת לשידוך והוא התנגד לשידוך בחריפות, זה לא מתאים בכלל, המצב שלה הרבה הרבה יותר טוב מהמצב שלו, ההורים של הבחור נפגעו עד עמקי נשמתם, הבן שלהם מקיים את כל התרי"ג מצוות, הוא לא מוותר על מנחה בציבור, הוא סך הכל נקלע לתסבוכת והוא נמצא בסיכון, ואילו אותה נערה מהקיבוץ לא מקיימת כמעט שום דבר, איך יכול להיות שהמצב שלה יותר טוב מהמצב שלו? אמר להם אותו אדם גדול: הבן שלכם נמצא למעלה למעלה אבל עם הפנים לכיוון מטה, ואותה נערה בת ישראל נמצאת למטה למטה אבל היא עם הפנים כלפי מעלה, המצב שלה הרבה יותר טוב! **זוהי הנקודה** שדיברנו על תשובה, ודאי שתשובה שלימה זה להיות למעלה עם הפנים למעלה, לתקן כל חטא וחטא בשלימות, אבל יש תשובה פשוטה שהגברא צריך לקיים אותה בכלליות, תשוב לקב"ה! תעשה פרסה! היית עם הגב לקב"ה תסובב אליו את הפנים שלך, לכן כל קבלה קטנה אפילו לתקופה קצרה, למדנו מהפוסקים שאפילו קבלה למשך עשר ימים מועילה, ובספרים מוזכר שקבלה לארבעים יום יש לה מעלה עצומה שזה כנגד ימי יצירת הולד, אבל היסוד הוא אחד כל קבלה קטנה מראה לקב"ה שאנחנו בדרך אליך, אנחנו מסובבים את הפנים שלנו כלפיו.

לקבל רק דברים שיש עליהם שליטה

לב יודע מרת נפשו - כל אחד יודע מה הוא צריך לתקן ואיזה דבר כדאי לו לקבל על עצמו, וכל אחד כשהוא בא לקבל אל עצמו קבלה צריך לבחור נקודה שיש לו עליה שליטה מלאה, למשל: מי שיקבל על עצמו לכונן בתפילה זה קבלה שבדרך כלל אין לאדם על זה שליטה מלאה, וכשאדם מקבל על עצמו דבר שאין לו עליו שליטה הוא עלול ליפול באונס גמור פעם ופעמיים וכך מתייאשים מהקבלה, ואפילו מי שמקבל על עצמו קבלה בשמירת הלשון כדאי לו לחלק את הקבלה ולהחמיר על עצמו רק בחלק הדיבור ולא בחלק השמיעה, כי שמיעת לשון הרע לא תמיד נמצאת בשליטה שלנו, לפעמים נמצאים עם אנשים מבוגרים שמדברים ואין דרך לעצור אותם, אבל אם הוא קיבל על עצמו את החלק של דיבור בפני עצמו הוא לא ירגיש שהוא נפל ולא קיים את הקבלה וכך הוא יוכל להמשיך בה ביתר שאת.

עצות קלות וברייני רב

ונזכיר כמה דוגמאות לקבלות וישמע חכם ויוסף לקח - מי שנגוע בלשון הרע שיקבל על עצמו למשך תקופה שבארוחה אחת ביום הוא לא מדבר לשון הרע, לא אבק ולא ספק, וכמובן שהקבלה צריכה להיות על זמן שהוא נמצא ביחד עם חברים ולא בארוחות שהוא יושב בהם עם עצמו, ועדיף לבחור את הארוחה הכי קצרה שיש בה כמה שפחות נסיונות, אין לתאר כמה זה חביב לקב"ה! ואם תאמר: הרי בשאר היום הוא לא נזהר? ראשית כל צריך לדעת שמי שנוהר באמת במשך ארוחה אחת ביום לא לדבר לשון

דכא ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים' מהפסוק הזה מביאה הגמרא במגילה שבמקום גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענוותנותו, מצד אחד מרום וקדוש אשכנז אבל עם מי אני נמצא? את דכא ושפל רוח, הרב"ה הגדול של כלל ישראל הרמב"ם בהלכות מגילה כותב שעיקר מה שצריך להשיקע בפורים זה במתנות לאביונים שאין שמחה גדולה לפני הקב"ה יותר מלשמוח לבבות נשברים, והרמב"ם מביא את הפסוק הזה וכותב שמי שמשמוח לבבות נשברים הרי זה דומה לשכינה 'להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים' כך מתדמים לקב"ה.

למה צמנו ולא ראינו

ממשיך הנביא ישעיה בדבר ה' קרא בגרון אל תחשוך כשופר הרם קולך והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם, ואותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון כגוי אשר צדקה עשה ומשפט אלהי לא עזב ישאלוני משפטי צדק קרבת אלוקים יחפצון' באותה תקופה היו צרות לכלל ישראל והם התענו והתפללו לקב"ה בצום ובכי ומספד אבל הם לא ראו שום ישועה, הם באו לשאול את ישעיה הנביא איפוא ההבטחה של 'כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראינו אליו? אנחנו מתפללים וצמים ולא רואים ישועה - 'למה צמנו ולא ראינו ענינו נפשנו ולא תדע' למה הקב"ה לא רואה את התפילה והצום שלנו? מה עונה להם ישעיה הנביא בדבר ה' 'מידות! מידות! מידות!

כל הצומות והתפילות שלכם לא שווים כלום אם המידות נשארות רקובות 'הן ביום צמכם תמצאו חפץ וכל עצביכם תנגשו, הן לריב ומצה תצומו ולהכות באגרופ רשע לא תצומו כיום להשמיע במרום קולכם, הכזה יהיה צום אבחרהו יום ענות אדם נפשו הלכך כאגמון ראשו ושק ואפר יציע הלזה תקרא צום ויום רצון לה' "אגמון זה צמח שמתכופף וכך הם היו מתכופפים כך היום בוידוים וצומות, ועל זה אומר הנביא שכל זה לא שווה כלום כשלא מתקנים את המידות, אלא 'הלא זה צום אבחרהו פתח חרצובות רשע והתר אגודות מוטה ושלה רוצינים חפשי וכל מוטה תנתקו, הלא פרוס לרעב לחמך פרוס לרעב נפשך זה לא רק מאה שמונים שקל לקופה העיר... אתה מכין סנדוויץ' לארוחת בוקר ורואה יהודי רעב פורסים את הלחם לשנים ונותנים לו חצי, זה נקרא פרוס לרעב לחמך, 'ועניי מרודים תביא בית כי תראה ערום וכיסתו ומבשרך לא תתעלם, אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדק כבוד ה' יאספק, אז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני אם תסיר מתוכך מוטה שלח אצבע ודבר און'.

עד כאן דיבר הנביא על צדקה בממון, ומכאן ממשיך הנביא לדבר על דרגה הרבה הרבה יותר גבוהה, 'מפייסו בדברים' אתה רואה יהודי מסכן ונדכא ואתה מקשיב לו ואומר לו מילים טובות, רואים בחור בישיבה בלי חברים לא כל כך מוכשר, לא מצליח בחברה, נמצא תמיד בצד, הוא שבור! ואתה ניגש אליו קובע איתו חברותא מידי פעם, שואל אותו מיד פעם קושיה טובה, ווארט טוב, מחמאה, מילה טובה, אתה מרים ומרומם אותו, אתה מתדמה לשכינה, מהפסוקים הבאים לומדים חז"ל בפ"ק דבבא בתרא שהמפייסו בדברים גדול יותר ממי שנותן צדקה בממון, 'ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע' יש לתת לעני חצי מהסנדוויץ' שלך אבל יותר מזה 'ותפק לרעב נפשך' לתת לו חצי מהנפש שלך, הוא צמא למילה טובה, צמא לכך שמישהו יקשיב לו, ואתה נותן לו את הנפש שלך, על זה הפסוק כותב הרבה יותר ברכות 'זרח בחושך אורך ואפתלך כצהרים, ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך יחליץ ויהיית כגן רוח וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו, ובנו ממך חרבות עולם מוסדי דור ודור וקרא לך גודר פרץ משובב נתיבות לשבת'.

זו ההפסטה שקוראים ביום כיפור - באים ללמד אותנו שהצום זה לא העיקר, העיקר זה תיקון המידות 'ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע', נספר כמה סיפורים איך היה נראה יום כיפור אצל גדולי ישראל - דער היליגער חפץ חיים בליל יום כיפור בראדן התפילה כבר הסתיימה וכולם כבר הלכו לישון, עדיין נשארו כמה מנורות דולקות והכהן הגדול מאחזי החפץ חיים נשאר על מקומו וישב על התורה ועל העבודה, פתאום החפץ חיים שם לב שבקצה של הבית מדרש יושב יהודי בודד וגלמוד הוא קם ועזב את כל התורה והעבודה שהוא היה עסוק בהם והתיישב ליד אותו יהודי, הוא הניח את היד על הכתף שלו והתחיל לשוחח איתו, הוא לא דיבר איתו לא על יום כיפור, לא על תשובה, ולא על אימת הדין, הוא ישב איתו שעות וסיפר לו על החיים שלו, על הבחורות שלו, על העניות ושאר הקשיים שהוא עבר, הוא ידע מה עיקר העבודה ביום כיפור, יותר חשוב מצומות ווידיים זה 'ותפק לרעב נפשך' זה היום כיפור של החפץ חיים.

באיזה זיץ' ישב הטשובינער רב בליל יום כיפור

שר התורה הטשובינער רב שכל התורה כולה היתה פרוסה לפניו כשמלה, בליל יום כיפור אחרי מעריב הוא עבר על יד שטיבל של יוצאי פולין ושמע

משם קולות של ניגונים, הוא הסתכל ורואה שיושבים שם ניצולי שואה אנשים שבורים ומרוסקים שנשארו אחד מעיר ושנים ממשפחה, הם איבדו את כל המשפחה, הורים אחים ואחיות, אשה וילדים, בודדים וגלמודים בעולם ששטו במשך שש שנים את כוס התרעלה עד תומה, ואותם יהודים התיישבו אחרי מעריב לזיץ ושרו ניגונים ומארשים שהיו שרים בבית אבא בעיירה בפולין, זה מה שעשה להם טוב בנשמה ההתרפקות והגעגועים לעולם שהיה להם לפני החורבן, הטשובינער רב בכבודו ובעצמו התיישב על יד השולחן והתחיל לשיר איתם ביחד, אחרי כמה דקות עבר במקום אברך בשם 'ר' שלמה זלמן אויערברג' הוא שמע את הניגונים ונכנס לראות והוא קופא על מקומו, הוא רואה את שר התורה יושב בליל יום כיפור בזיץ ושר מארשים, במוצאי יום כיפור הוא נכנס לטשובינער רב ושאל: ילמדינו רבינו, בשלמא אותם יהודים הם שבורים ורצוצים וזה מה שיחזק אותם, אבל בשביל שר התורה זה לא בזבוז זמן? לא חבל על כל רגע בפרט בליל יום כיפור? **אמר לו הטשובינער רב:** התכנית המקורית שלי היתה לשבת בליל יום כיפור וללמוד את כל מסכתא יומא מכריכה לכריכה, עברתיבשטיבל וראיתי את היהודים השבורים האלו וידעתי שאםיהודי במעמד שלי ישב איתם ביחד זה יתן להם עידוד ונחמה, אמרתי לעצמי: טשובינער רב, מה יעשה יותר נחת רוח לפני הבורא עולם בליל יום כיפור? שתלמד את כל מסכתא יומא או שתחיה את הלבבות הנשברים של אותם יהודים? ודאי לחיות את הלב של אותם בנים של הקב"ה יותר חביב לפניו! לכן התיישבתי ושרתי איתם ביחד, 'ר' שלמה זלמן סיפר את הסיפור הזה בהתרגשות והיה מוסיף כששמעתי את התשובה הזו נחה דעתי, תמיד כשהייתי מדבר עם הטשובינער רב בלימוד הייתי יוצא עם חלישות הדעת נוראה, איך כל התורה כולה פרושה לפניו ככה? אחרי הסיפור הזה הבנתי למה הוא זוכה לזה ואני לא, כשאדם דבק במידותיו של הקב"ה הסייעתא דשמיא שיש לו בלימוד היא בדרגה אחרת לגמרי, ומי שהכיר את 'ר' שלמה זלמן ידע שהוא היה גאון הדור במידות והמעשה הזה הפעים אותו יותר מהכל.

למה ויתר 'ר' יעקב אידלשטיין על תפילה בציבור ביום כיפור

שמעתי מהג"ר ישראל שפיצר סיפור שהוא אמר שהוא שמע את זה בכלי ראשון מבעל המעשה, אותו אדם כשהיה בחור צעיר נכנס ללמוד בישיבת פוניבז' מיד בהקמת הישיבה, בחודש אלול הוא חלה בצהבת ושכב כל הזמן בחדר על מיטתו, באותם ימים לא היו טלפונים והוא בקושי היה בקשר עם המשפחה, הוא שכב בחדר לבד עצוב ומדוכדך, הגיע יום כיפור והוא שוכב עם עצמו בחדר בודד ונדכא, פתאום נכנס לחדר מלאך בשם 'יעקב אדלשטיין' שהיה ממש הבחורים הראשונים שהגיעו לישיבה וכל היום כיפור 'ר' יעקב ישב לידו בחדר והתפלל את כל התפילות ביחידות איתי ביחד, זה היה הדרגה של 'ר' יעקב כשהוא היה בחור, והבנים של 'ר' יעקב סיפרו לי שהם שאלו אותו והוא אמר שהסיפור נכון, סיפרתי את הסיפור בחיי 'ר' יעקב ברבים ולא הזכרתי את שמו וניגש אלי אדם ואמר לי אני בטוח שזה היה 'ר' יעקב! שאלתי אותו מאיפוא אתה יודע? והוא אמר שהוא מכיר אותו היום והוא לא השתנה כלום.

רבותי! כל המלאכים היוצאים מהתשר"ת תר"ת תש"ת, אני מבטיח לכם שהמלאכים היוצאים מ'להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים' הם לא פחות מהמלאכים היוצאים מהשופר, הרב וואזנר שאל פעם את 'ר' יעקב מאיפוא יש לו כח של ברכה, 'ר' יעקב התחמק ואמר שאם יכתבו את הברכות של התקיימו ימלאו כמה וכמה כרכים, אבל הרב וואזנר לא הרפה ושאל שוב מהיכן הכח שלך? אמר לו 'ר' יעקב: אני לא יודע בוודאות אבל אולי אולי בגלל שאני כל יום משקיע שעות על גבי שעות בלהקשיב לאנשים שבורים ורצוצים שפורקים את הלב מכל הצרות שיש להם, הנהגה כזו היא הנהגה של הקב"ה ואולי מידה כנגדמידה זכיתי שהקב"ה אומר: הוא מקשיב לבנים שלי אני יקשיב גם לו לפעמים.

בשביילך לא, בשבילי כן!

החזון איש הקדוש ליבם של ישראל התגוררו בשכינותו זוג ניצולי שואה שבורים ונדכאים, הם היו מגיעים כסדר לבית של החזון איש והוא היה יושב ומקשיב להם במשך שעות על גבי שעות, הוא לא עשה באותו זמן חשבונות של ביטול תורה כמה קטעים של חזון איש הוא יכול לכתוב..., אחרי כמה שבועות החזון איש אומר לאותו יהודי: אי אפשר כל הזמן לחשוב על העבר צריך להתחיל לבנות את העתיד, הוא ייעץ לו לפתוח חנות למוצרי תפירה וזה יכניס להם טעם וסיפוק בחיים, הדלת שלי תמיד פתוחה לעזור לך, אותו יהודי היה נכנס לחזון איש תמידים כסדרם ומתייעץ איתו על מחט וסדקית מה ואיפוא לקנות, והחזון איש מבין ומאזין מביט ומקשיב ועונה לו על כל פרט ופרט, ופעם אחת חיכו בתור הרבה אנשים להיכנס לחזון איש אבל הוא ישב עם אותו זוג במשך יותר

על מה יום הכיפורים מכפר? - לכבוד עשרת ימי תשובה והכנה ליום הכיפורים רצינו לעסוק בדעת רבינו הקדוש שיום הכיפורים מכפר על כל העבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה. והרי עתה אנו עומדים בעשרת ימי תשובה, ונדע מש"כ הרמב"ם שהתשובה היא 'עד' שיעיד עליו יודע תעלומות' שלא ישוב לחטא, וא"כ צ"ע אם באמצע שנת תשפ"ה נכשלו באיזה חטא ח"ו, האם התברר למפרע שבעשיית שעבר יודע תעלומות ידע עלינו ש..נשוב לחטא? - **מכפר גם לשאינם שבים**

ויש בזה כמה דרכי ביאור, וא"כ יש לנו כתף להסתמך עליה שאין הכוונה כפשוטו שיעיד עליו יודע תעלומות שלא יחטא עוד. אמנם יש לנו גם כתף שניה להסתמך עליה, שאפילו אם הדברים כפשוטן שצריך דווקא שיעיד עליו יודע תעלומות שלא יחטא עוד, אעפ"כ אמר רבי שיום הכיפורים מכפר אפילו לשאינם שבים.

מכפר על עבירות קלות גם ללא תשובה - והנה הרמב"ם פסק כדעת רבי לחצאין, לגבי עבירות קלות, עשה ולא תעשה, מכפר שעיר המשתלח אפילו לא עשה תשובה. ובכסף משנה תמה דאם אין הלכה כרבי איך הרמב"ם פסק כך לגבי עבירות קלות. אמנם כך פסק הרמב"ם שעבודת יוה"כ מכפרת על עבירות קלות - עשין ולאין שאין בהם כריתות - אפילו ללא תשובה.

אין צדיק שלא יחטא - והרי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ביטול תורה הוא איסור עשה, ביטול זמן ק"ש הוא איסור עשה, וכו' וכו'. ולכן הקב"ה נתן לנו את יום הכיפורים הזה לכפר בו על כל עוונותינו. והנה בפשטות נראה שכל ענין כפרת העוון הוא חק בלי טעם, בפרט לדברי רבי שיוה"כ מכפר אף לשאינם שבים, איך נוכל להבין דבר כזה.

על מה ידונו לאחר מאה ועשרים? - אך עלינו לדעת שהאמונה שלנו בכפרת יוה"כ אינו נוגעת רק לגבי 'מי במים ומי באש', אלא נוגעת בעיקר לפחד שיש לכל יהודי מיום הדין הגדול לאחר מאה ועשרים שנה, שם נותנים דין וחשבון רק על מה שיוה"כ לא כיפר עליו.

מת במוצאי יוה"כ סימן יפה לו - ודבר הזה צריך להיות ברור לנו כשמש, שכל מה שיוה"כ מכפר אין אדם נותן דין וחשבון למעלה, למעלה לא מזכירים כלל את העוונות שלו. ולכן אמרו חז"ל (כתובות קג:): שאם מת במוצאי יוה"כ סימן יפה לו, כי הוא אדם נקי. ואם אדם מת בחודש תמוז, דנים אותו למעלה על מה שעשה מיוה"כ עד תמוז, כי יוה"כ כבר כיפר על כל מה שעבר לפני זה. וזהו שורש האמונה בקדושת יוה"כ.

יוה"כ מכפר אבל לא כתשובה מאהבה - ויש בזה עוד עניינים, כמבואר בנודע ביהודה (לה) וכן החת"ס בתשובה, שאע"פ שיוה"כ מכפר העוון, עדיין אינו נהנה מזיו השכינה כמדרגת הצדיקים, אא"כ עשה תשובה מאהבה שאנו מאמינים לדברי חז"ל שעי"ז דונות נהפכין לזכויות, אף שעבר על 'לא תקיפו פאת ראשכם' או שאר לאוין, כיון ששב מאהבה, הוא יושב בהיכל בגן עדן ומקבל שכר כאילו עשה מצוה.

מתנה נפלאה לנצח נצחים - והרי שהיראה שיש לנו בימים אלו אינה רק על החשבון הפרטי של שנת ה'תשפ"ו, אלא על החשבון הכללי שיש לנו עם השי"ת לנצח נצחים. ואם יוה"כ מכפר אף בלא תשובה, הרי זו מתנה נפלאה שהשי"ת נתן לנו, מי יכול לשער גדול מתנה זאת. ולפני שנבא להבין טעם בדבר, נקדים שיש כמה גמרות ש'חותכים' מהכלל הגדול של רבי שיוה"כ מכפר גם כשאינו שב בתשובה.

אחטא ויום הכפורים מכפר - אין מכפר - בגמ' יומא כתוב שהאומר אחטא ויום הכפורים מכפר, אין יום הכפורים מכפר, וכלשון הגמ' 'מודה רבי' אגב שאני, שאם בשעה שהוא חטא, הוא סומך על יוה"כ, אזי אין יוה"כ מכפר עליו.

וכעין הנוסח שאומרים בסדר התרת נדרים ובאם **שאשכח** לתנאי מודעה הזאת ואדר מהיום עוד... אבל אם יזכור וינדור, בוודאי הוה נדר. כך יוה"כ מכפר לשאינם שבים רק כששכח, אבל אם בשעת החטא זכר את יוה"כ, יוה"כ אינו מכפר עליו.

יוה"כ מועיל יותר למי ששוכח ממנו - ולפי זה לאנשי ככר המדינה יש יותר 'ביטוח' מאנשי ככר השבת, כי אנשי שלומינו זוכרים את יוה"כ, והם שכחו את יוה"כ בשעת החטא.

היוה"כ עצמו גרם לעבירה - עוד זאת מצאנו היכן 'מודה רבי' שאין יוה"כ מכפר, כשאדם חוטא ביוה"כ עצמו ע"י שאוכל או עושה מלאכה ביוה"כ. כביכול חוטא במכפר עצמו. וביאר בחידושי הר"ם כי אילו לא היום יוה"כ, לא הייתה עבירה לאכול או לעשות מלאכה, נמצא שהיוה"כ עצמו גרם לו עבירה במה שאוכל ועושה מלאכה, כיון שחטא ביוה"כ עצמו, על העבירה של יוה"כ עצמו אין יוה"כ מכפר.

מחצי שעה ונתן לכולם לחכות בסבלנות בחוץ, שאלו אחר כך את החזון איש: הרי זה טירחא דציבורא? אמר להם החזון איש: כל הציבור הזה מחוייבים גם כן בלהחיות רוח שפלים, הם אנשים מרוסקים וכולנו חייבים לחזק אותם, הגיע ליל יום כיפור ואותו יהודי בא להתפלל אצל החזון איש, החזון איש רואה אותו ניגש אליו ושואל בחמימות: ר' יעקב, איך הולך העסקים? אותו יהודי לא הבין מה הולך כאן, הוא היה יהודי הונגרי ירא שמים והוא רואה שגדול הדור החזון איש בליל יום כיפור מדבר איתו על עסקים, כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו! אנחנו נמצאים עכשיו לפני ה' מי חושב בכלל על ביזנעס? והוא שאל את החזון איש: האם זה מה שהרבי' חושב ומתעסק ביום כיפור? אמר לו החזון איש ארבע מילים 'בשבילך לא, בשבילי כן! אצלך זה ביזנעס ודאי שזה לא שייך ליום כיפור, אבל אצלי זה נידון של 'להחיות רוח שפלים ולב נדכאים' זה היום כיפור של החזון איש, של החפץ חיים, של הטשבינער רב, דומים לשכינה.

מי 'מסודר' ביום כיפור

אנשים חושבים שהם מסודרים ביום כיפור, יש להם מניין ושיבתי, מקום ליד השליח ציבור, הסטנדרט של מלא מזון לז' ר' שמשון פינקוס מצד ימין של המחזור ושפתי חיים מצד שמאל ועבודת התפילה על גביהם, הוא בטוח שככה הוא מסודר ליום כיפור אבל המידות שלו נשארות אותו דבר, עיקר העבודה חסר מהספר, וצריך לדעת שעיקר תיקון המידות מתחיל בבית, ר' חיים ויטאל **כותב דבר נורא** - מי שיש לו פרוייקטים של חסד וכל העולם עומד עליו אבל אין לזה השפעה על ההנהגה שלו בבית עם האשה והילדים, כשהוא יגיע לשמים שום דבר לא שוה כלום.

הדרכה רוחנית לצום קל

יש כאלו שמ11:00 בבוקר מתחילים לפזול לכיוון השעון ולחשבון כמה שעות נשאר עד הכוס קפה של מוצאי יום כיפור, זריזים מקדימים 10:00 והמקדימים יותר מתחילים 9:00, ואמנם אין בזה שום איסור לא מן התורה ולא מדברי קבלה אפשר לשבת כל היום כיפור ולעשות חשבונות של שעות דקות ושניות, אבל לא צריך להיות טיפש! כתוב בפסוק 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם' מה הפירוש 'ביום הזה'? לפי פשוטו של מקרא פירושו התאריך של יום כיפור מכפר, אבל חז"ל הקדושים דורשים 'ביום' על ידי היום, עיצומו של יום מכפר, היום הקדוש הזה הוא עשרים וארבע שעות של מקוה טהרה, במשך עשרים וארבע שעות שכל שעה מורכבת משישים דקות וכל דקה משישים שניות אנחנו טובלים במקוה טהרה שנקרא '**עיצומו של יום**' אין לתאר את המעלה בזה.

איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו

ואני רוצה לעשות לכם חשבון פשוט - המצוה הזו היא מהותו של יום וכמו שיש מעלה למצוות שמקיימים בשבת כך יש מעלה למצוה שמקיימים ביום כיפור, והמהות של צום זה מצוה שיש בה עינוי וצער, חז"ל הקדושים מלמדים אותנו '**טוב אחת בצער ממאה שלא בצער**' וככל שהצום יותר קשה המצוה יותר חביבה, בארחות צדיקים כתוב שהעושה מצוה בשמחה יש לו שכר אלף ידות יותר ממי שהמצוה עליו למשאו, ואני שואל אתכם: האם לא כדאי לשבת ביום כיפור ולחשוב כל שניה ביום הזה אני טובל במקוה טהרה, כל חולשה וכאב ראש שמרגישים בצום זה קרבן שאנחנו מקריבים לקב"ה ויפה אחת בצער, אתה הרי ממילא צם אם תעשה את זה בשמחה זה יהיה שוה פי אלף, לא חבל? כתוב שמי שמבטם ביום כיפור לא זוכה לכפרה של יום כיפור, וודאי שלצד הקדושה ככל שיותר מעריכים את היום כיפור, ככל ששמחים עם כל רגע ורגע כל זוכים יותר לטהרה של יום כיפור, ובדוק ומנוסה שזה גם עוזר שהצום יהיה יותר קל, להרגיש בכל רגע את חסד ה' שאנחנו טובלים לפני ה' במקוה טהרה ובכך הטהרה הרבה יותר גדולה.

עד שירצה את חבריו

עוד דבר שאסור לשכוח לרגע שעבירות שבין אדם לחבריו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבריו, לא לחכות לרגע האחרון! כל אחד חייב לשבת ולשחזר האם הוא פגע במישהו בכונה או שמישהו נפגע ממנו אפילו בלי כונה, וכשנזכרים בכזה דבר לא כדאי לחכות אפילו רגע אלא מיד ללכת לרצות את חבריו, אני פוסק הלכה למעשה:

כשנזכרים באמצע הסדר שפגעו במישהו אפשר לעצור וללכת לפייס אותו, זה חלק ממצות התשובה ואסור לחכות אפילו רגע.

ה' יעזור לכולנו לעשות תשובה שלימה מאהבה, ונזכה כולנו לשנה טובה ומתוקה, לגמר חתימה טובה, תחל שנה וברכותיה, אמן ואמן.

(הגר"א דיסקין)

ויש לדון אם בכהאי גוונא יוה"כ יכפר על שאר העבירות שלו, או מתוך שאינו מכפר על עבירות הללו שחטא עם יוה"כ עצמו אינו מכפר גם על שאר עבירות.

פורק עול ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה - עוד זאת מצאנו בגמ' שבועות (יג) שהפורק עול [פרש"י כופר בעיקר], ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה, [כמו קראים צדוקי, רפורמי, או מעיזים נגד התורה, כאילו משה אמרה מפי עצמו - עפ"ל] או מפר ברית כלומר שאינו נמול בבריתו של אאע"ה, או משך ערלתו. או שאינו מל את בניו. בשלשה הללו רבי עצמו אומר ששלשה הללו אין יוה"כ מכפר.

אינו מכפר לחצי שיעור - עוד מצאנו שאמר רבי שאין יוה"כ מכפר, 'בחצי שיעור', כי מעילה בהקדש יש לה שיעור, ויכולה להתלקט מהרבה חצאי שיעור, אם חטא בחצי שיעור קודם יוה"כ, ומעל עוד חצי שיעור אחר יוה"כ, מצטרפין למעילה, ומבואר בגמ' משום שאין יוה"כ מכפר לחצי שיעור. ואכאמ"ל בענין זה.

הרי לנו בש"ס כמה סוגיות שיצאו מהכלל שבדברי רבינו הקדוש, כופר בעיקר, מפר ברית, מגלה פנים בתורה, חוטא במכפר עצמו, וחצי שיעור. וכמובן שיש להוסיף לזה גם כל העבירות שבין אדם לחברו שאין יוה"כ מכפר עד שירצה את חברו.

שמע ה' קול רבי יהודה הנשיא - והנה הרמב"ם כתב ששעיר המשתלח מכפר אפילו לשאינם שבים, רק בעבירות וה'אמרי אמת' מגור ז"ע היה אומר בדרך צחות, שלזה נתכוון משה רבינו בבקשתו (דברים לג, ז) שמע ה' קול יהודה שהקב"ה יקבל את דבריו של רבי יהודה הנשיא שיוה"כ מכפר לשאינם שבים.

הרמב"ם גרס הצלה גדולה - ותפילה עושה מחצה שהרמב"ם פסק כרבי רק לגבי עבירות קלות. בביטול עשה ולא תעשה. וזה בעצמו הצלה גדולה מאד, כי נכלל בזה עוון ביטול תורה כנגד כולם, ביטול זמן ק"ש וזמן תפילה. ובשו"ע אבן העזר סי' כ"ה מדובר על פגם ועוון חמור מאד יותר מכל העבירות שבתורה, והרה"ק רבי צדוק הכהן ז"ע מבאר שאין זה יותר מביטול עשה, וכתב ספר שלם 'תקנת השבים' למי שרוצה לשוב בתשובה על הפגם הקשה, ומברר שהעוון הזה נחשב כביטול עשה, ולפי הרמב"ם מכפר אפילו לשאינם שבים.

מנהג כפרות כשעיר המשתלח - והאריז"ל גילה מנהג כפרות בעיוה"כ, והוא ככפרת השעיר המשתלח. וצריך אמנות צדיקים, אף שהרשב"א פקפק בזה, והמחבר כתב בחריפות, אעפ"כ הוא מנהג הקדמונים והאריז"ל הפליג מאד, לכוון בו כשעיר המשתלח כביכול. וכאמור בדברי הרמב"ם שזה מכפר על כל העשין והלאוין אפילו שלא בתשובה. אפילו הלכה למעשה.

הרמב"ם מיקל יותר מהירושלמי - ואם בירושלמי כתוב שהגדרת 'עבירות קלות' הם רק 'ביטול עשה', וחמורות 'לא תעשה', נקט הרמב"ם להקל הרבה יותר מהירושלמי ופסק ש'קלות' הם עשין ולאויין, ו'חמורות' הם כריתות, כדעת הבבלי, והלכה כרבינו הקדוש לגבי קלות שיוה"כ מכפר הן על עשין והן על לאויין.

השמש עצרה לכבוד הלוויה - הג"מ רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל כתב בהקדמת ספרו 'נחל יצחק' ע"פ דברי הגמ' כתובות (קג) ובירושלמי כתובות (יבג), שבשעה שרבינו הקדוש נסתלק מן העולם אותו היום היה ערב שבת ונעשו מעשה נסים שנעצרה השמש לכבוד הלוויה, והספיקו לשוב לביתם ולצללות דג לכבוד שבת, והיה לבם נוקפם, כי נעשה לילה ותוך זמן קצר נעשה בוקר יום השבת, יצאה בת קול ואמרה 'כל מי שהיה באשככניה דרבי מזומן לחיי עולם הבא' חוץ מכובס אחד וכו'.

אכלו ביוה"כ ומזומנין לחיי העולם הבא - והביאור הפשוט הוא שמן השמים חיזקום שלא יחששו שמא חיללו את השבת, וכמו שהיה בחנוכת ביהמ"ק הראשון בימי שלמה המלך ע"ה, (מועד קטן ט). אותה שנה לא עשו ישראל את יום הכפורים, והיו דואגים ואומרים, שמא נתחייבו שונאיהן של ישראל כלייה, יצתה בת קול ואמרה להם, כולכם מזומנין לחיי העולם הבא.

מיתת צדיקים מכפרת ללא תשובה - וביאר רבי יצחק אלחנן שעבודת יוה"כ מתחילה בתורה ב'אחרי מות שני בני אהרן ובתורת כהנים מבואר סמיכות הענין, שכשם שיוה"כ מכפר כן מיתת צדיקים מכפרת, [וברש"י כע"ז], למה נסכמה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, מה פרה אדומה מכפר אף מיתת צדיקים מכפר] וא"כ לדעת רבינו הקדוש שיוה"כ מכפר ללא תשובה, אף מיתת צדיקים מכפרת ללא תשובה.

באשככניה דרבי - הלכה כמותו - ולכן אף אם במ"א אין הלכה כדבריו, הרי לגבי אשככניה דרבי בעצמו בוודאי הלכה כמותו, ולכן יצאה בת קול ואמרה 'כולכם מזומנים לחיי עולם הבא', כולכם, כלומר אפילו מי שאינו שב בתשובה נתכפר לו כביוה"כ לדעת רבינו הקדוש. עכ"פ עלינו להתבונן איך יתכן להבין כדבר הזה בסברה אנושית שיוה"כ יכפר גם למי שחטא ופשע ואינו שב בתשובה.

מי מטהר אתכם - אביכם שבשמים - ונזכיר מהלך אחד מרבינו בעל ה'פנים מאירות' בספרו 'כתנות אור' פרשת אחר' בדרוש ליוה"כ. שכתב לבאר המשנה בסוף יומא עברות שבין אדם למקום, יום הכפורים מכפר. עברות שבין אדם לחברו, אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו. את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה, (ויקרא טז) מכל חטאתיכם לפני ה'תתהירו, עברות שבין אדם למקום, יום הכפורים מכפר. עברות שבין אדם לחברו, אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו. - אמר רבי עקיבא, אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין, ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים, שנאמר, (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם. ואומר, (ירמיה יז) מקוה ישראל יי, מה מקוה מטהר את הטמאים, אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל.

רבי עקיבא נלב"ע ביום הכיפורים - מלשון המשנה משמע שרבי עקיבא בא להשלים את דברי ראב"ע, ויש להבין מה הסמיכות בין זה לזה? גם צ"ע האריכות בדברי רע"ק שדיבר בדרך שאלה ותשובה, לפני מי אתם מטהרין, ומי מטהר אתכם? ומשיב 'אביכם שבשמים', אהה כמה אנו מתענגים על שאלה ותשובה זו ביום ל"ג בעומר במירון, אבל לבד מזאת צריך גם להבין ולדייק בדברי רבי עקיבא. התנא הקדוש רבי עקיבא נלב"ע ביום הכיפורים, אתמול ביום ה' תשרי היה יום תענית צדיקים על שאסרו אותו בבית האסורים, ואח"כ נעקד על קידוש השם ביוה"כ. ז"ע ועכ"י.

לא לפרסם שיוה"כ מכפר אף לשאינם שבים - וביאר 'הפנים מאירות' שרבינו הקדוש שפסק שיוה"כ מכפר אף לשאינם שבים, מסיים את מסכת יומא בחיזוק גדול לשיטתו, שאינו יחיד בדבר זה, אלא אף ראב"ע ורע"ק נקטו כדעתו. והענין הוא שרבינו הקדוש לא רצה לכתוב בששה סדרי משנה שיוה"כ מכפר אף לשאינם שבים, כי רצה שבני ישראל כן יעסקו בתשובה, ולכן נתגלה הדבר רק בברייתא, אך הטמין את סודו בסוף מס' יומא במשנה זאת, שמי שיעיין בה היטב יבין את השורש הזה שיוה"כ מכפר אף לשאינם שבים.

גם אבינו וגם מלכנו - ובתוך דבריו הקשה מה שהקשינו לעיל, איך יעלה על הדעת שיוה"כ מכפר גם לחוטא שאינו שב, וכתב לתרץ ע"פ יסוד דברי ה'זרע ברך' הקדמון, שהיה כמאה שנה לפניו. כי הנה יש לנו כלפי שמיא כמה סוגי יחס, אנו עבדיך ואתה מלכנו, ואנו בניך ואתה אבינו. כמו שאומרים כ"פ ביוה"כ, וכן בעשי"ת אומרים בכל יום 'אבינו מלכנו', הן כיחס של בן לאביו והן כיחס של עבד למלכו, וכן אמרנו ברה"א 'אם כבנים אם כעבדים'.

עבד שמורד באדונו - חייב לשוב בתשובה - והנה עבד שמורד באדונו, אין שום סברא והגיון שיכפר לו אם אינו שב בתשובה, אפילו אם ישוב אינו מובן איך יתקבל, כ"ש כשאינו שב. אבל 'אם כבנים' הוא יחס אחר לגמרי. ולהבין הדבר נזכיר ענין שמצער ומדאיב לב עד מאד, יש בעולם ענין שצריך תיקון גדול, שיש ילדים שמנתקים אותם מאבותיהם מכל מיני סיבות אשר לא שערום אבותינו, במשפחה שנתפרדה וכדו', ירחם ה' על כל בני ישראל.

אבא תמיד רוצה לראות את בניו - כששואלים את האבא אם הוא רוצה לראות את בניו גם כשהם אינם רוצים לראותו, כי סיפרו להם עליו לשה"ר וכדו', תשובתו היא אחת, בוודאי אני רוצה לראות את הבנים שלי גם כשאני רוצים לראות אותי.

דבר זה מושרש בנפש האדם במקום עמוק ביותר, את הקשר הזה אי אפשר למחוק לעולם. אבא ישלם על זה כל הון דעלמא, ויעשה כל טצדקי שבעולם לראות אותם כי הצורך הנפשי לראות את הילדים, הוא יותר מצורך לאכול ולשתות. ומי שלא התנסה בזה, יהלל וישבח את השי"ת על כן.

געגועי האב לבנו - עד כדי כך יש לאב צורך נפשי לראות את בניו, שאפילו אם מתחילה הוא יודע שהם לא יתייחסו אליו, הוא ילך מעבר לכביש בדרך איפה שהם צריכים לעבור, ויביט בהם מן הצד, ובכך יבטא את רגשי האבהות שלו.

חטאתיכם לפני ה' ולא חטאתיכם שבין אדם לחברו, וא"כ אינו יכול לדרוש את פסוק שעדיין צריך לשוב להטהר לפני ה', וכדעת רבי שיוה"כ מכפר גם בלי תשובה. כן ביאר ה'פנים מאירות', שרבינו הקדוש הזכיר בסוף מס' יומא את הדרש של ראב"ע כדי שלא יהיה מקום לדרוש כדברי מהרש"א שיוה"כ מכפר רק כשמקיים 'לפני ה' תטהרו', כי יוה"כ מכפר אף לשאינם שבים.

הכהן אומר תטהרו - וכן אנו נוהגים להבין את הפסוק הזה כדעת ראב"ע, כמו שאומרים בסדר העבודה, אנא בשם, כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים, שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך אני וביתי, ככתוב בתורת משה עבדך מפי כבודך, כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה', והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעים את השם הנכבד והנורא מפרש יוצא מפי כהן גדול בקדשה ובטהרה היו כורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ואף הוא היה מתכוון כנגד המברכים לגמור את השם ואומר להם תטהרו, ואתה בטובך מעורר רחמין וסולח לאיש חסידך. **מפסיקים באמצע הפסוק** - הרי שאנו עושין הפסק גדול בין תיבות מכל חטאתיכם לפני ה' ובין תטהרו. וכך חוזרים כמה וכמה פעמים.

וכל זה כדי להורות כדברי ראב"ע שאין לדרוש לפני ה' תטהרו, כי יוה"כ מכפר אף לשאינם שבים. וזהו טעם נפלא מדוע אנו פוסקים באמצע הפסוק דלא פסקיה משה. וכמובן שתיבת 'תטהרו' בוודאי אומרת לנו לשוב בתשובה ולטהר נפשינו לפני ה', אך באופן שלומדים את הפסוק כך, אי אפשר לומר שהתשובה תעכב את הכפרה של יוה"כ.

אשריכם ישראל שאביכם צריך את קרבנתכם - כיון ששמע רבי עקיבא כן, אמר תיכף אשריכם ישראל שאביכם שבשמים צריך את קרבנתכם כביכול, כיון שראב"ע אמר ש'לפני השם' בא לחלק בין עבדות שבין אדם למקום לבין אדם לחברו, נעשה כאומר שיוה"כ מכפר אף לשאינם שבים, וא"כ ישאל המקשה מה הסברא לכפר גם כשאינו שב בתשובה, אין זאת אלא שאשריכם ישראל.

אשריכם שמלככם הוא גם אביכם - ולכן רבי עקיבא כפל לשונו ושאל לפני מי אתם מטהרים, ומי מטהר אתכם, יותר ממה שאתם רוצים בקרבנות ית' הוא רוצה בקרבנתכם, מדוע, כי אינו רק מלככם אלא גם אביכם, ואבא לא יכול לסבול את צער הריחוק מבניו. לכן נתן לנו את יוה"כ לכפר עונותינו, להסיר המחיצה המבדלת, ולהלביש אותנו מחלצות. באמת אשרינו.

טובל ושרץ בידו - וסיום דברי רבי עקיבא הוא מקוה ישראל יי, להסמיך לדברי ראב"ע שעבירות שבין אדם לחברו מוכרחים לתקן, שאם הגזל עדיין בידו, הרי הוא כטובל ושרץ בידו, לכן הזכיר מקוה ישראל שהמקוה מטהרת את הטמא רק לאחר שישליך את השרץ מיידו, כך בעברות שבין אדם לחברו, צריך לתקן ולבקש מחילה ואזי יטהר. נמצא שכלפי בין אדם למקום אביכם שבשמים מטהר אתכם, ולגבי בין אדם לחברו מקוה ישראל ה' הקב"ה מטהר את ישראל לאחר שישליכו את השרצים מידיהם, יחזירו את הגזלות ואת ההלוואות ויבקשו סליחה ומחילה כראוי בין אדם לחברו.

אבינו אב הרחמן - אינו סובל את המחיצה - וכל הדברים האלו אמורים כדברי רבי שיוה"כ מכפר אף לשאינם שבים. ושמחנו על סברא זו כמוצא שלל רב, למצוא טעם ודעת מדוע יוה"כ יכפר גם בלי תשובה, כי הוא ית' אבינו אב הרחמן, ואינו יכול לסבול את המחיצה המבדלת של העונות ולכן נתן לנו יום הכיפורים הזה לכפר על כל עונותינו.

האבהות גוברת על המלוכה - ואם ישאל האדם, והרי הקב"ה גם מלכינו, מי אומר שהרגשת האבהות גוברת על הנהגת המלוכה? לכן בימים אלו כדאי ללמוד את מעשה דוד ואבשלום, דוד שימש לאבשלום גם כמלך וגם כאבא, וכשאבשלום חטא כנגדו ורצה להרוג את דוד אביו וכו' וכו', אעפ"כ כשמת אבשלום אמר עליו דוד (שמואל ב', יט, א) בני אבשלום בני בני אבשלום מי יתן מותי אני תחתך אבשלום בני בני. ח' פעמים אמר עליו בני, ז' פעמים כדי להעלותו מז' מדורי גיהנום ועוד אחד כדי להכניסו לגן עדן. הרי ש'נצח רחימו דבנוי' [לשון הזוה"ק דקודם התקיעות] האהבה לבניו מנצחת את החשבוניות של כבוד המלוכה.

למה מזכירים 'אם כעבדים'? - ואין להקשות דא"כ למה אנו מזכירים אם כעבדים? נזכיר רק אם כבנים בלבד. שני תשובות בדבר. א. כדי שנוזהר למדרגת 'בנים' צריך לזכור שגם היהודי השני הוא גם בן של השי"ת, תאהב אותו בלב שלם וכך יתגלה מדרגת 'בנים'.

ב. בתחילה מתעוררים שני הכוחות, ובסוף מנצחת אהבת האב את הנהגת המלוכה. הגם שהוא גם אבינו וגם מלכינו, בסוף מנצח חלק 'אבינו'.

(הגרמ"י רייזמן ו' תשרי תשפ"ו)

אף שהם לא רוצים להתקרב אליו הוא ירצה להתקרב אליהם, כך היא המציאות, זה נוגע בנפש כמעט כמו רציחה, כי הגעגועים רק גוברים מיום ליום.

מעני המו עליו - וכתב ה'פנים מאירות' שאבינו שבשמים הוא אבא שלנו, אבינו אב הרחמן, אף אם לא התנהגנו כראוי וגורשנו מביתנו, עובר זמן ואינו יכול לעמוד בגעגועיו כביכול. אף כשבנ"י אמרו (שיה"ש ה, ג) פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה כביכול מסתכלים על דרכי זרים כדרכי אמת וזוך, ואומרים רחצתי את רגלי איככה אטנפם, איך תרצה שאטנף את עצמי להיות דתי עם זקן ופאות. אעפ"כ דודי שלח ידו מן החר ומעני המו עליו, גם כשהאבא יודע שהבנים לא חפצים בקרבתו רח"ל, אינו עוזב אותם, אלא עומד אחר כתלנו, מציץ מן החרקים, ושולח ידו מן החור.

אבא מוחל - למען קרבתו לבן - ולכן קבע את יום הכיפורים לכפר כל עוונותינו, כביכול רק בגלל שהוא חפץ בקרבתנו, כי יש נקודה של אבהות שמתעוררת מעמקי עמקים ששם אין שום הבדל אם הבן שב בתשובה או לא שב בתשובה, אף שבוודאי הוא משתוקק שהבן ישוב אליו ויחפץ בקרבתו, מ"מ אם הבן לא מתעורר לכך, האבא מוחל ומוותר על הכל, למען קרבתו עמהם.

אבא שמחכה יותר מדי שהבנים יבקשו ממנו סליחה, אינו אבא שלם. אם הבן לא מבין את הצורך בקרבה לאביו, האב יעשה מה שיעשה להתקרב לבנו, אף כשאין לבן דעת להתעורר לחפץ בקרבתו.

מלך יצפה לחזרה בתשובה - בשלמא בענין עבדות ומלוכה, אם פשע העבד במלואכתו, מגרשו אדונו ואין חפץ בקרבתו עוד. אבל בענין אב ובנו, יש קשר נצחי בל ינתק לעולם, עד שאף אם בנו לא שב אליו, הרי הוא משיבו באהבה ומכפר על הכל.

כביכול השי"ת צריך את הקשר עם בני - ועפ"ז מבאר דברי רבינו הקדוש שיוה"כ מכפר אפילו לשאינם שבים, כביכול כביכול, הוא לצורך של מעלה.

אף שאין הקב"ה צריך לבריותיו, אחר שברא את העולם בצמצום כזה, עשה הנהגה כזאת שכביכול הוא ית' צריך את הקשר עם בני ישראל. ומנא לן דשייך לדמות קרבתנו אליו ית' כבן לאביו, כמו שבקשנו בר"ה אם כבנים אם כעבדים, אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים, כי התוה"ק עצמה כבר קראה לנו בנים (דברים יד, א) בנים אתם לה' אלהיכם. והוסיף שאם כבנים אין צורך לבקש רחמים על כך שירחם כרחם אב על בנים, כי ממילא יהיה כן.

גם לענין תפילה וגם לענין תשובה - ב'זרע ברוך' כתב כן לענין התפילה, שאין הקב"ה מצפה לתפילות מבניו כשרחמיו גוברים כאב על בניו, ממילא הוא מרחם. ובפנים מאירות כתב כן לענין תשובה.

גם סברא וגם פסוק - והרי שיש לנו כבר סברא איך יוה"כ מכפר אפילו לשאינם שבים, 'איבעית אימא סברא', כי הקב"ה מאד חפץ בקרבתנו, וכיון שהעוונות חוצצים בינינו, כביכול הוא לוקח פטיש ושובר את חומת הברזל שגרמו העוונות, ומשליכם למקום אשר לא יזכר ולא יפקד עוד. וגם אינו חושב שמא ליום מחר יחזור ויחטא ויבנה עוד מחיצה של ברזל המספקת, הקב"ה כביכול אומר, כדאי לו יום אחד של יום הכיפורים שלא תהא מחיצה מבדלת בינינו. 'איבעית אימא קרא', רבינו הקדוש למד את דבריו מפסוק, בגמ' שבועות דף יג.

תטהרו - תטהרו את עצמכם - והנה המקור למ"ד שיוה"כ כן צריך תשובה, מבואר במהרש"א שלמדו זאת מהפסוק, וכו"כ רבינו יונה, דכתיב (ויקרא טז, ל) כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, משמע, אימתי ביום הזה יכפר עליכם, רק אם לפני ה' תטהרו, ביאר מהרש"א, תטהרו לשון ציווי 'תטהרו את עצמכם'. [אמנם בספר הנ"ל לא הביאו בשם מהרש"א אלא בשם 'זקן אהרן' ספר דרוש קדמון, לכאן מהג"מ רבי אהרן תאומים מקראקא הי"ד, לפני כחמש מאות שנה].

מכפר רק על עבירות שבין אדם למקום - והנה לפסוק זה יש כמה אופנים איך להבין כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם - מכל חטאתיכם לפני ה'. תטהרו' כדברי רבי אלעזר בן עזריה, שיוה"כ מכפר רק על עבירות שבין אדם למקום, 'יכפר עליכם לטהר אתכם' מאיזה עוונות? 'מכל חטאתיכם לפני השם', היינו עבירות שבין אדם למקום, ולא בין אדם לחברו.

יכפר בתנאי שתטהרו - אבל לפי הדרש הנ"ל צ"ל באופן אחר, יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם! ובתנאי: לפני ה' תטהרו. היינו שצריך לשוב בתשובה ולטהר את נפשינו, ועי"ז יכפר עלינו ביוה"כ, וכפירוש מהרש"א.

לדעת ראב"ע מכפר גם בלא תשובה - ונמצא שלדעת ראב"ע אין מקור לכך שביוה"כ צריך לשוב בתשובה, כי הוא דרש את 'לפני השם' אדלעיל, מכל